

J O S E F P E K A Ř :

OBJEVY BRETHOLZOVY

Č I L I

OD KTERÉ DOBY SEDÍ

NĚMCI V NAŠÍ VLASTI

—

V Brně 1922

Nákladem Historického klubu v Praze-I.
Klementinum. - Tiskem Lidové tiskárny
v Brně.

Tato brožura je tiskem devíti statí, jež vyšly v Lidových Novinách ve dnech 9. až 23. února 1922. Přetisk je na některých místech doplněn, event. opraven. Kniha Bretholzova, již se práce obírá, má titul »Geschichte Böhmens und Mährens«, díl I. (až do r. 1419) a vyšla r. 1921 v Liberci. Str. 237.

Odesílaje korekturu brožury k tisku, do-
vídám se, že B. Bretholz počal v brněnském
Tagesbote uveřejňovati svou odpověď na ni.
Dovoluji si upozorniti čtenáře předem, že od-
pověď Bretholzova nebude moci vyvrátiti nic
z toho, co je v mé práci podstatného, jinými
slovy, že moje výklady zůstanou i po odpo-
vědi Bretholzově základem poučení o povaze
a ceně Bretholzovy knihy.

V Praze 3. března 1922.

J. P.

I.

Celý svět dosud věřil, že německý národ vstoupil do zemí českých jako trvalý spoluobytel jejich teprv v časech německé kolonisace východoevropské, to jest v době od konce 12. století do polovice století 14. V nové své knize, s níž čtenáře Lidových Novin seznámily již články Urbánkovy, snaží se německý historik moravský Bertold Bretholz zdůvodnití mínění naprosto odlišné: německý národ sedí prý v našich zemích od doby mnohem starší, starší víc než celé tisíceletí. Nepopírá — bohudík — že se sice někdy v 6.—8. století přistěhovali do Čech a Moravy Slované a že snad většinu země ovládli, ale tvrdí, že Němci-Markomanné se vedle nových obyvatel zachovali jako zvláštní a dosti početný národ, ba dokonce, že na rozdíl od nových příchozích byli lidmi svobodnými (ten pojem možno čtenáři ztlumočiti asi dnešním termínem »páni«), kdežto velká většina slovanských příchozích záležela z nesvobodné massy. Tedy jedenkaždý Němec »pán« od počátku, Čech až až na jisté výminky otrok od počátku — takový je obraz našich nejstarších dějin od 6. do 13. století, nakreslený Bretholzem. Upozorňuji ovšem, že protivy: německý pán — český otrok, v té ostrosti, jak mnou byla právě formulována, u Bretholze výslovně nenajdete. Neboť Bertold Bretholz je, jak víme z jeho výmluvných obran, pouze vědátor a proto cele vzdálen myšlenky porušiti bezpředsudnou objektivnost svou jakoukoliv přichutí předpojatosti národnostní. Ale buď jak buď — podle smyslu to tam tak je, a tak

to má s potěšením chápati dušička německy cítícího čtenáře.

Jak vidíte, nemohu potlačit ironických vět na samém počátku. Ujišťuji, že to není má vina. Bretholz vystoupil se svým učením již v knize z roku 1912, ale tenkrát hájil ho takovým způsobem, žeš mohl dojít přece k závěru, že jde jen o politování hodný vědecký omyl. Dnes to není možno. Ale sudte sami.

Bretholz předesílá své knize kapitolu, která pojednává o vývoji českého dějepisectví a jeho stavu na počátku 20. století a která nutně stává se přehledem českého snažení kulturního vůbec. Kapitola má jen 18 stran — tím charakterističtější je, jak jich autor využil. V době do 16. století uvádí jménem a krátkým výkladem jen kronikáře Kosmu a dva české kronikáře cizího původu (Marignolu a Eneáše Sylvia), kromě čtyř řádek o Pulkavovi. Tedy o slovansky psaných legendách ani slova, o českém Dalimilovi ani slova, o době husitské ani slova (kromě všeobecné zmínky, že z dob tak pohnutých zachovaly se zprávy od současníků); za to se cituje slovně stížnost krále Ferdinanda I., že »národ český většinou vědami opovrhuje«; to se ještě dokládá dalším citátem z projevu soudobého českého profesora. Očekávali-li byste, že objektivní autor, když již dostal se k otázce poměru Čechů k myšlenkám pokroku a vzdělání, zmíní se aspoň slovem o mravní a kulturní náplni husitství nebo o Českých Bratřech, že snad vzpomene si na slova téhož chváleného Eneáše Sylvia, že »ten nešlechtný lid kacířský to jediné dobré má pro sebe, že libuje si v naukách«, zklamali byste se načisto! Postihnete dokonce, že ani toho kronikáře Kosmu nám Bretholz přáti nechce. »Nebyl to Čech, nýbrž původem Polák«, poznamenává. Tedy národně uvědomělý Čech Kosmas nebyl Čechem, protože jeho praděd byl se zajatými Poláky zavlčen do Čech. Nevím, jak by se tvářil Bertold Bretholz, kdy-

by někdo touto methodou chtěl zkoumati starobylost jeho němectví.

A v době od 16. století je, rozumí se, zmíněné již české opovrhování vědami Bretholzovi vítaným přechodem k láskyplnému (řekl bych) výkladu o kronice Hájkově, jejíž »rafinované padělačství« ovládá situaci až do konce století 18. Ani slovo o Budovcovi, Skálově, Slavatovi, Stránském, Komenském, Balbínovi, pravím ani slovo — ač odkaz na dílo jejich nebyl by mohl býti potlačen historikem jen trochu spravedlivým, také proto, že mravně povznesenou snahou své práce a částečně i obsahem jejím rozešli se daleko s bajkářem Hájkem. Po krátkých zmínkách o popravčím Hájkově, Dobnerovi, a o Pelclovi dostáváme se konečně k Palackému (jemuž je tu věnováno jen o několik řádek méně než Hájkovi) a hned potom konečně k nejdůležitějšímu podle Bretholze prameni a zdroji novodobé české historiografie, k padělaným rukopisům Zelenohorskému a Královodvorskému. Celých pět stran věnoval Bretholz tomuto thematic, tedy víc než třetinu celé kapitoly, pokud se jí obíráme. Zmínil se ovšem o boji o Rukopisy i o úplném vítězství popěračů pravosti. Ale neskončil výkladem, že duch Rukopisů je dávno vykořeněn z české historiografie moderní, že někteří Čechové v reakci proti romantickým omylům zašli až na nejzazší opačné póly (theorie Peiskrovy), že Palackého pojetí českých dějin, s dobou romantismu těsně souvisící, není dnes zastáváno žádným z českých historiků. Právě naopak: Bretholz se nerozpakoval vyvrcholit svůj stranný výklad o českém dějepisectví tvrzením, že celé dílo Palackého stalo se obětí Hankových padělků, a poněvadž na Palackém tkví a od něho závisí veškerá pozdější vědecká práce o českých dějinách, je veškerá tato práce právě v základních otázkách obětí lži a klamu. Proto je potřebí nového vzdělání českých dějin, založeného na

s polehlivých pramenech... Toho úkolu se ujímá Bertold Bretholz...

Napsal jsem již v Českém Časopise Historickém, že celá tato kapitola je napsána způsobem neslýchaným a že se třeba přemáhati, abys potlačil slovo ostřejší. Pokud jde o Palackého, je známo obecně, že hlavní cíl a těžiisko své práce viděl v době husitské a že jeho romantické pojetí českých dějin bylo by našlo svou formulaci i bez Rukopisů, neboť Rukopisy samy byly již plodem a nikoliv pouze původcem těchto myšlenek. Rukopisy ovšem na některé partie díla Palackého měly vliv nesporný a to nepříznivý, ale říci, že celé dílo jeho a celá skoro staletá práce potomní je jimi znehodnocena, je netoliko směšné upřílišování, nýbrž i křiklavá nepravda. Poznáme ostatek ještě dokonaleji cíl, smysl i věcnou prázdnotu toho, co tu je napsáno o Palackém. Prozatím nechťl jsem víc, než rozbořem první kapitoly postihnouti ducha Bretholzovy práce. Tento duch je jedním slovem řečeno šalba. Jde o stranné a rafinované sestavení dat a souvislostí a o stranné zamlčení jiných. Vše to je daleko snahy po poznání pravdy a tudý daleko vědy. Je to národními předsudky naplněný, nerozpačitě za svým bojovným cílem jdoucí žurnalismus. Toto poznání musí nám býti cennou pomůckou při studiu jeho práce vlastní.

2.

II.

Slyšeli jsme, jaký důraz klade Bretholz na to, že falešné Rukopisy Hankovy porušily všecko dosavadní studium o našich dějinách, a slyšeli jsme, že je to Bretholz sám, jenž odhodlal se konečně celý dosah klamu odhaliti. Slyšeli jsme to nikoli bez jistého zahanbení. Neboť celá generace českých vědátorů namáhala se shledat a zocelit důvody, že Rukopisy jsou novodobým padělkem — a nepostřehla jedné z hlavních známek podvrhu,

na kterou připadl teprv roku 1921 Bretholz! Oč jde? Jde o toto: Palacký, tvrdí Bretholz, vystoupil první s učením, že v 13. století počíná se v Čechách německá kolonisace a s ní zavádění tak zv. německého práva, kdežto až do konce 12. století byli Čechové podle Palackého jedinými obyvateli českých zemí. Bretholz tvrdí, že toto pojmání situace vnutily, vnutiti musily Palackému teprv falešné rukopisy Hankovy. Rukopisy to prý byly, jež poskytly Palackému »nepochybný důkaz«, že Čechy století 9.—12. byly »zemí ryze slovanskou« »bez nejmenšího příměsku němectví«. Proto nemohl Palacký mluvit o Němcích v Čechách před 13. stoletím než jako o náhodných příšlecích bez většího významu a proto musil položit počátek rozsáhlé německé kolonisace Čech až do doby porukopisné, do 13. stol. A poněvadž mínění Palackého ovládlo úplně a poněvadž zejména německé historiky přimělo, aby široce rozpisovali se o německé kolonizaci českých zemí v 13. století, je zřejmo, jakého ohromného vlivu ve vědecké produkci středoevropské nabylo drzé dílo Hankovo. A všichni se dali napálit, všechny kapacity německé, domácí i cizí — až na jediného Bretholze! Tak argumentace Bretholzova naplňuje se mocnou dramatickou souvislostí, a překvapující myšlenka jeho, jež obsahuje v sobě také obvinění německé vědy z povrchnosti, zavírá v sobě ovšem i omluvu a to zcela uspokojící: vším vinen je jen nestoudný český švindl...

Jak si Bretholz zakládá na »zcela novém světle«, jež svým výkladem vrhl na souvislost věcí, četli jsme ještě nedávno (v prosinci) v jeho stati v Tagesbotu. Podíváme-li se však na to nové světlo blíže, ztratí se hned a zbude jen trochu podivu nad lehkomyšlností a trochu soustrasti nad katastrofou nové hypotézy. Je známo především, že padělané Rukopisy vypravují i o událostech z 13. století (na pří-

klad Tataři u Olomouce), jak mohly tedy utvrditi Palackého ve víře, že Čechy byly prosty Němců jen do konce 12. století? Ale důležitější je, že Rukopisy volají a vychovávají k nacionálnímu nadšení protiněmeckému: ve dvou básních svých líčí vyhnání Němců ze země, v jedné z nich dokonce předchozí opanování země Němci, zavádění německého práva a německého náboženství. Libušin soud líčí vlastně boj mezi právním názorem českým a německým a také báseň »Sedání« mluví o nedávných bojích s Němci a varuje před nebezpečím německým. Tato skládání, seznamující s vracejícími se vpády Němců do země a celý národ v jarostném volání pobízející opětovně na frontu protiněmeckou, skládání, v nichž vystupuje i český vůdce s jménem nepochybně německým (Beneš Heřmanův) — ta že musila Palackému vnutiti pevné přesvědčení, že Čechy století 9.—12. byly zemí »bez nejmenšího příměšku němectví«? Z nich že nabyl Palacký jistoty, že německá kolonisace počíná se teprve v 13. století? Čtenář nechť posoudí sám, jak pevný je základ Bretholzovy theorie.

Palacký ostátek nepotřeboval naprosto Rukopisů, aby se přiklonil k mínění, že v 9.—12. století byly Čechy zemí národem slovanskou a aby proto vymyslel hypothesu o kolonisaci německé v 13. stol. Přečtěte si Brentanovo epos *Die Gründung Prags* z r. 1815, Ebertovu *Vlastu* z r. 1829 a vůbec celou tehdejší německou literaturu o starověkých Čechách, jak nás s ní A. Kraus seznámil — celý svět těchto nejstarších Čech pověsí nebo Čech na úsvitě historie je tu slovanský, a o německém nebezpečí neví ještě ničeho. A otevřete-li čtvrtý díl J. B. Schelsova díla »*Geschichte der Länder des österreichischen Kaiserstaates*«, vyšlý ve Vídni r. 1821, najdele tam v přehledu dějin českých výklad, že slovanskost obyvatelstva české zemi neslačovala — proto byli s národem směšování ne-

jen četní zajatci váleční, ale »v rozličných dobách byli zváni do země i němečtí osadníci«. »V době obou Otakarů přišlo zejména mnoho Němců do Čech a na Moravu. Tím promísením zjemnil se mrav národní a řeč německá rozšířila se v celé zemi, zejména však v městech.«

Jediný tento citát postačí, aby celou Bretholzovu konstrukci podvrátil vníveč. Z čeho viní Bretholz Palackého, o čem tvrdí, že bylo Pelclovi, písícímu r. 1788 o dějinách Němců v Čechách, ještě neznámo nebo nejasno a co prý jen vlivem Rukopisů bylo poprvé formulováno Palackým, bylo vysloveno v podstatě dávno před Palackým. Uvážíme-li, že Schels je pouhý kompilátor, je zjevné, že jeho pojetí dějin německých v Čechách, které je v základě i pojetím do Bretholze obecně platným, musilo ve vědecké literatuře středoevropské ozvat se důrazně již před rokem 1820. Nemám tolik času, abych doklady toho shledával; poznamenávám jen, že již Pavel Stránský v znamenité monografii své o státu českém, sepsané r. 1633, ví, že městská práva magdeburská, jež prý zatlačila staré městské právo české, jsou dílem německých přistěhovalců, jichž počet v zemi rozmnožili králové Vratislav a Přemysl II. Krátce: s myšlenkou, že falsátor Hanka a skrze něho Palacký jsou otci víry v německou kolonisaci Čech v 13. století, musíme se naprosto rozloučiti.

III.

Důrazné ujišťování Bretholzovo, že Palacký čerpal své přesvědčení o ryzí slovan-skosti Čech před 13. stoletím z falešných Rukopisů, předpokládá, že z jiných zpráv o stavu Čech 9.—12. století takového přesvědčení nijak nabýt nemohl. Skutečnost je ovšem jiná. Je tuším známo s dostatek, že nejstarší naše tradice legendární i kronikář-

ská století 10.—12. je naplněna jistotou, že Čechové jsou prvými obyvateli země české, že nemá tušení o tom, že by tu byl kdy před Čechy seděl národ jiný. Ta jistota je sama argumentem, jak nepochybnou jevila se předkům našim v století 10.—12. stará výhradná slovanskost země — Čechové teprve v 15. století počínali se dovídati, že v zemi jejich bydlili kdysi národové jiní, a teprve tenkrát nabývali vědomostí o starých bojích svých předků s Franky v 9. století, o nichž neproniklo do kroniky Kosmovy nic mimo nejasnou paměť o poplatku Čechům uloženém. A také všechen ostatní ráz a obsah české letopisné tradice z 10.—12. století nemohl než utvrzovati jistotu, že Čechy i Morava byly zeměmi s obyvatelstvem slovanským — fakt ten jevil se tak samozřejmým, že po celá staletí nenapadlo nikomu, kdo se starou českou historií obíral, dotknouti se ho jakoukoli pochybností. I to je jistě argumentem pro sebe. Bylo zřejmo z této letopisné i listinné tradice ovšem, že německví od počátku do vlasti našich rozličně vnikalo, ale právě z hojných zpráv o tom, jak společnost česká si toho všímala a jak, nejednou bojovně, proti německým příšlecům nebo vůbec zdůrazňovala přirozenou slovanskost země, jak častěji promluvila slovy národně-českého uvědomění, nemohl nikdo dojít k závěru jinému, než že Němci, usazující se v Čechách, byli tu cizím živlem, a že posice, jichž tu do druhé polovice 12. stol. nabyli, byly přirozeným důsledkem geografické polohy Čech a jejich politické, církevní a kulturní závislosti na německém sousedství. Krátce: příslušné prameny samy musily Palackého (a s ním každého jiného historika) vésti k přesvědčení, že Němci do konce 12. století byli u nás živlem cizím a výminečným; že by jich tu v té době vůbec nebylo, Palacký nikdy netvrdil, ano opřel se Kosmovi, že by je byl Spytihněv vesměs vyhnal; také o rozsahu a významu německé kolonisace země v 13. sto-

lelí věděl Palacký vskutku daleko, daleko méně než víme dnes.

Vraťme se k Bretholzovi. Přesvědčili jsme se, že snažil se čtenáři namluviti, že poznání, jež je prostě výsledkem studia příslušných pramenů, bylo vneseno do českého dějepisu z padělků Hankových. Poznali jsme také, s jakou revoluční thesí vystoupil — ne pouze proti Palackému, ale proti veškeré dosavadní práci vědecké o našich starších dějinách. Očekávali bychom právem, že vážný badatel, odváží-li se již hájiti theorie, která tak pronikavě zvrací dosavadní jistoty, přistoupí k tematů s náležitou opatrností i pohotovostí. Čekali bychom jistě, že probere důkladně premissy a závěry vládnoucího dosud mínění, vyloží vraťkost starších názorů podle své nejvyšší schopnosti, event. vyvrátí důkladně námitky, jež byly proneseny proti jeho knize z roku 1912. Toho však Bretholz neučinil! Co místo toho čtenáři na oporu svého vynálezu podal, je, jak ještě poznáme, daleko úplnosti a svědomitosti, jež v kampani tak dalekosáhlé byly na místě. Očekávali bychom dále, že pravděpodobnost nebo správnost nového názoru svého, dovodí i pozitivně a vyvrátí předem všechny námitky proti němu. Jak by bylo možné, musíme se zajisté tázati, aby v Čechách a na Moravě seděly na stu nebo snad na dvou stech místech roztroušené obce markomannských Germánů, mluvící ještě podle všeho starým markomannským jazykem, obce záležející z mužů svobodných (»pánů«), jak by tu seděly půltisíciletí mezi slovanským obyvatelstvem a jak by ani jediná zmínka o tom podivném stavu nevnikla na příklad do bohaté české kronikářské tradice 12. století nebo do některé zprávy zahraniční? Jak by bylo možné, abychom nečetli o německých (či markomannských) jménech místních v zemi, neslyšeli v kronikách hojná germánská jména, nedověděli se nic o vlivu této svobodné početné vrstvy cizí v ži-

voře právním, ústavním, kulturním, církevním? Jak vyložit, že ze staré markomannštiny nezachovalo se nic v české němčině 13.—14. století, po případě že není z ní přejatých slov v staré češtině, a jak vyložit, že naši Němci mluví nářečími svých zahraničních sousedů? Jak vysvětliti sociální privilegovanost těchto markomanských osad, když je a priori pravdě podobno, že zbytky Markomannů záležely z barbarů, nestojících kulturně pranic výše než čeští Slované? Jak vysvětliti posice jejich a poměr k slovanskému okolí hospodářsky? Jak vysvětliti, že se během půltisíciletí neposlovanili nebo nebyli vyhubeni v bojích s okolím, jež lze jistě předpokládati? Atd. Žádnou z těchto otázek si však Bretholz opravdu nepoložil a na žádnou neodpověděl. Lehkomyslnost, s jakou si při konstrukci své převratné theorie počínal, je úměrná šalebné povrchnosti, s jakou psal pověstnou úvodní kapitolu své knihy.

Ale na tom není dosti. Nejen domácí naše prameny z 10.—12. století utvrzují badatele v jistotě, že země naše byly zeměmi lidu slovanského, ale i všechny zahraniční, v tom ovšem především německé, zápisy a relace shodují se v tom jednosvorně od samého počátku, to jest od konce 8. století. Slyšíme od počátku o Čechách a Češích jako o »zemi Slovanů«, »národu Slovanů« (také »Vindů«), o Slovanech českých, o »Sclavanii« atd. atd. Mohli-li i tato svědectví Bertold Bretholz pominouti mlčením? Nikoli, nikoliv — Bretholz se přece o tom, ovšem jen jednou, jen o tažení Karla Velikého proti českým Slovanům zmínil. Ale ku podivu: v jeho reprodukci mluví se »von einem Kriegszug Karls d. Gr. gegen »Slawen« in Böhmen« (str. 39.).

Nemusím snad upozorňovat mnoho na význam uvozovek, jimiž Bretholz svědecký výrok staroněmeckého kronikáře (jediný výrok z přemnohých) přizpůsobil své theorii. Neváhám také říci, že tu máme co

činiti s očividným paděláním dokladů. Vědou, která takto postupuje, lze ovšem dokázat všechno.

Abychom padělku lépe rozuměli, třeba vzpomenuť onoho místa Bretholzovy knihy, kde vykládá, jak Karel Veliký, buduje franckou říši, zachoval se podobně jako Bismarck r. 1866: odhodlal se vylučiti z ní (prozatím) Němce v sudetských zemích. Části »německého národa«, sídlící za hraniční linií hor českých na východě, zůstaly tak odtrženy od soukmenovců v říši, protože byly se Slovy silněji promíseny. Ale nová hranice prý vsuktu dělila jen Němce od Němců.

Jak vidíme, má Bretholz za to, že Markomanné a Quadové v naší vlasti seděli v době slovanské jako početný a sousedům dobře známý národ, s nímž možno pro budoucnost Frankům počítati. V pramenech našel Bretholz pro tyto fantasie ovšem nejmenší opory, naopak pouze data, znající v Čechách té doby jenom Slovy. Jeho uvozovky jsou pamětihodnou ukázkou, jak zatočil s výpovědí pramenů, nechtějících mu býti po vůli.

IV.

Bretholz, jak víme, nás ujišťuje, že v Čechách sídlili a sídlí Markomanni a na Moravě Quadové nepřetržitě od doby narození Krista. Historikové vědí, jak je tato these sporná již pro staletí nejstarší; sám jsem přesvědčen, že sídla Markomannů byla od 2. století po Kr. (ne-li i dříve) na dolní Moravě až k Dunaji a sídla Quadů dále na Slovensku. Ale mám za pravděpodobné, že Markomanni ovládli občas jiné čeledi germánské, v pozdějších Čechách sídlící, a také za pravděpodobné, že kmeny germánské jmen většinou neznámých seděly tu možná až do 5. století. Ano, nevylučuji, že některý z nich zůstal tu

nebo vtrhl sem již v době počínající se cku-pace slovanské, aby se konečně v moři slovanském — počestil. Předpoklad, že Markomanni vydrželi v Čechách až do 6. století a že část jich, nesmíšivši se se Slovany, těšila se tu »právu sebeurčení« až do doby husitské, je dosud vědeckou specialitou Bretholzovou.

Jak závažná svědectví Bretholz ignoroval, jak jiná si »upravil«, aby mohl držeti se své theorie, z části již víme. Je otázka, jak vypadají pozitivní argumenty jeho these. Prvý z nich je pokusem představití čtenáři na určitém případě, jak oba národové české země, starousedlí Markomanné i nově příšlí Slované, rozdělili se bratrsky o osazenou půdu. Příklad našel Bretholz v kraji žateckém, jehož obyvatelstvo podle Kosmy známo bylo ostatku země pod dvěma jmény: Žatčané a Lučané, jmény, jež je odvoditi od názvu hradního střediska krajského — to prý Markomannům slulo »Saaz« (odtud prý odvozeno české »Žatec«), Slovanům »Louka« (odtud »Lučané«). Krajské zřízení je prý beztoho původu markomannského, takže Slovanům, vstupujícím do země, bylo možno zaříditi se podle hotové již organizace správní, tedy usaditi se do krajů markomannských a v některých z nich dokonce domoci se většiny... Vše to jsou dětinské dohady. Víme zajisté, že o krajském zřízení možno mluvit v Čechách teprve od konce 10. století, kdy země byla politicky scelena v moci knížat pražských (a toto zřízení je napodobeno, podobně jako jinde v sousedství, organizací říše francské, a, nesouvisí s Markomanny žádným způsobem), před tím pak že země dělila se v kmenová knížectví, kolik kmenů, tolik původně samostatných státeků. I tu nemůže býti žádné souvislosti s Markomanny. Hlavní je ovšem, že dohad Bretholzův předpokládá, že »Saaz« je jméno prastaré, markomannské, »Louka« pozdější, teprv po příchodu Slovanů

v užívání vešlé. Ale Kosmas dí zcela určitě, že obyvatelé kraje, dávno před tím, než založen byl hrad Žatec, sluli Lučané, dí výslovně, že název Žatčané je novější, mladší. O slovanskosti jeho pak nemožno pochybovati, stejně jako o nemožnosti názvu »Lcuka« pro opevněné hradiště. Prvý argument Bretholzův tkví krátce zase jen ve smělém znevážení nepochybných svědectví pramenných i fakt linguistických.

Jiný argument, který bychom dnes víc než kdy jindy čekali, bohužel chybí: roku 1912 vykládal totiž Bretholz, že, staročeská ústava jeví nápadnou podobnost s ústavou starých, domněle markomannských Bavorů, a to v tom, že v ní hraje zvláštní úlohu číslo pět (kníže Slavník měl pět hraničních hradů, proti Frankům bojovalo r. 872 pět českých knížat, r. 1134 vytrhli bojovníci z pěti krajů proti Polsku, Žatecko se dělilo v pět krajín). Jaká příležitost dnes ukázat na pověstnou českou parlamentní pětku! Skoro litujeme, že Bretholz, snad pod dojmem ironického odbytí, jehož se objevu jeho dostalo v Českém Časopisu Historickém od J. Šustky r. 1913, argument tak závažný ze svých dedukcí vyloučil. Poznámkami ovšem třeba, že u těch Bavorů ta pětka doložena byla pouze dohadem, že, jak se zdá, panovalo Bavorům původně pět knížat... Tak se někdy vyrábí věda!

Ale zato najdeme argument nový: Roku 880 psal prý papež Svatoplukovi Moravskému, že arcibiskupu Methodovi mají býti poddány všechny kostely a duchovenstvo země »ohne Unterschied der Nationalität, »jedwedem Volkes, dass innerhalb der Grenzen deiner Provinz lebt«. Zde je naznačeno patrně, že na Moravě žily vedle sebe aspoň dva národy! Ale podíváte-li se do originálu, poznáte, že tam stojí: Nařizujeme, aby Methoda byli poslušni všichni kněží, diakoni a klerikové, kteří v zemi jeho se nalézají, »ať jsou

to Slované nebo z kteréhokoli jiného národa«. Tedy zase očividný padělek! Jde, jak patrně zcela jasně, pouze o duchovenstvo, jež na Moravě bylo z části řeckoslovanské, z části německé, z části vlašské. Nejblíže následující argument tvrdí, že roku 872 válčí Frankové s knížaty českými, jejichž jména jsou z části slovanská, z části německá. Jde tu o jednu z těch tajemných pěttek, výše dotčených (která však nota bene v jednom rukopise vyrůstá na šestku!). Ale v ní najdeme jen jedno jediné německé jméno: Heriman — a to dokazuje o Markomannech v tehdejších Čechách zrovna tak málo, jako jméno Arnulfova syna Svatopluka, který zemřel jako král Lotrinský, o Slované v Lotrinsku. Svatopluk Moravský byl mu příkřtu kmotrem, a Němeček dostal slovanské jméno. Možná, že bylo tomu u Herimana podobně.

Velmi určitě zní argument následující, že na mincích českých v době Boleslavů v 10. století je německý nápis GOT, na jiných latinsky DEUS (Bůh). To prý je výmluvný důkaz, jaké místo zaujímali Němci a němčina v tehdejší hospodářském životě českém. Vskutku je to jen důkaz, že Bretholz sedl na lep naivním výkladům některých numismatiků. Prvé české mince z 10. století byly vesměs zhotoveny podle vzorů bavorských nebo anglosaských a snad i cizími minciři, ale německých nápisů na nich nebylo žádných, ani u nás, ani v Německu, ani kde jinde; tu všude výhradně ovládla latina, a čeští Markomanné neměli nároku na žádnou výjimku. Kdyby byl Bretholz otiskl čtenáři fotografie dotčených kusů a s nimi několika jiných kusů s podobně záhadnými nápisy z té doby, byl by i horlivé souvěrce své přesvědčil o bezcennosti své argumentace. Že ostatek hospodářský význam domnělých Markomannů v Čechách 10. století nemohl býti valný, plyne i z Bretholzovy knihy, v níž se

upozorňuje na to, že arabsko-židovský otrokář, jenž pobyl v Čechách kol r. 967, zmiňuje se sice, že do Prahy přicházeli obchodníci uherští, ruští, muslimanští, turečtí, židovští (obchodní horizont Prahy je obrácen ještě cele k východu), ale nic neví o německých. Dodám, že také bavorský celní řád s počátku 10. století ví jen o »Slovanech, kteří z Čech za obchodem přicházejí«. Tedy zase nic o Markomannech. Německé obchodníky můžeme v Praze předpokládati teprve o sto let později. Němci 10. století byli ještě daleko toho, aby měli kolonie v zemích východních.

Zbývá tedy jediný, pravím jediný doklad — nikoli, že u nás seděli Markomanni, ale že němčina byla v 10. a 11. století ve vyšších vrstvách české společnosti jazykem obřadním. Jde tu o zprávu Kosmovu, že při nastolení prvního pražského biskupa Dětmara (975) zpívalo duchovenstvo latinsky, kníže a velmoži odříkávali *n ě m e c k o u* formuli »Kriste smiluj se a všichni svatí pomáhejte«, kdežto lid volal »Krlěš«. Kdybychom neznali s dostatek Čechy a českou společnost doby Kosmovy právě z kroniky Kosmovy a nevěděli, jak byla *n e p o c h y b n ě č e s k á* a jak jediný velmož německého původu, s nímž se v ní setkáváme, jménem Markvart, provázen je jako křičící výjimka ihned přídomkem »Teutonicus«, mohli bychom snad ze zprávy zmíněné poznávat, že dvůr a vyšší šlechta dávala přednost němčině nebo byla německá. Ale víme-li, že šlo o pouhých deset slov naučené říkanky, kterými jedině tehdejší laik dovedl hlasitě projevit svou účast při bohoslužbě (písni v našem slova smyslu nebylo), říkanky, již němečtí kněží naučili i slovanské velmože, protože slovanského vzdělání starodávného řeckého pozdravu »Kyrie eleison« neznali, dojdeme k závěru, že zpráva Kosmova nestačí k důkazu, že »německá řeč byla

vedle latinské při bohoslužbě u dvora obvyklou, jak usuzuje Bretholz. Mám za pravděpodobné, že většina velmožů ani nerozuměla smyslu slov modlitby, již odříkávala, stejně jako lid nebyl si vědom toho, co znamená tajemné »Krleš«.

Ostatek dohaduji se, že Kosmova zpráva má zcela určitý cíl. Kosmova nejlepší léta spadají do vlády krále Vratislava (1061—92), o němž víme (ale nikoliv z Kosmy), že zakročil v Římě marně o povolení slovanské mše Čechům. Kosmas byl rozhodným protivníkem této žádosti a v kronice své užil výkladu o založení biskupství pražského k rafinované agitaci proti jejím straníkům. Vymyslel si, že české biskupství bylo založeno přímo papežem, ale s tou prý podmínkou, že Čechové nesmějí držeti se »sektý národa bulharského nebo ruského či slovanského jazyka«. Listinu papežskou toho obsahu padělal a vložil do své kroniky na příslušné místo. To vše je známo. S tím však souvisí, jak se dohaduji, proč i instalaci prvního biskupa vyličil s podrobnostmi tak překvapujícími (neboť z 10. století věděl ku podivu málo, na příklad ani kdy a od koho bylo založeno pražské biskupství), totiž aby dotvrdil, že *Kyrie eleison* laiků bylo v Čechách od počátku totéž, jako v církvi na západě, jinými slovy že se ne-recitovalo slovanské *Kyrie eleison*, tedy pravděpodobně naše známé: *Gospodi pomiluj ny!* To je ovšem pouze moje hypotéza; k posílení stanoviska svého proti Bretholzovi jí neuvádím, a také jí k tomu účelu nepotřebuji; naopak připouštím v důsledku jejím, že německá modlitbička odříkávala se u nás ještě počátkem 12. století. Ale věřím, že slovanské »*Gospodi pomiluj ny*« jí neustoupilo všude.

Tak by Bretholzovi zbyl jen jediný argument, že Němci v Čechách před polovicí 11. století byli vskutku v jistém počtu usazeni

— ale právě jeho se Bretholz nedovolává. Pochopíme, proč — je to totiž podrobné vypravování Kosmovo k r. 1055, jak kníže Spytihněv nařídil, aby všichni Němci, bohatí i chudí, usedlí i příchozí, byli do tří dnů země prázdní. Kritika rozličně se pokoušela zprávou ořásti, ale nedovedla více, než učiniti pravděpodobným, že vypuzení nevztahovalo se snad na všechny Němce (na příklad opaty a mnichy klášterní) a že důvody činu nejsou jasné, protože Spytihněv ve svém protiněmectví nebyl důsledným. Ale popříti, že rozkaz byl vydán a podle všeho i proveden, není možno, protože Kosmas tu píše o věcech, jež se staly za jeho paměti, poněvadž se o tom zmiňuje na dvou místech své práce a čin označuje jako pamětihodný pro všechny věky.

Pamětihodným by měl býti především Bretholzovi — neboť vyřinání Němců Spytihněvem nebo i odhodlání je rázem vyhnati ze země prckazuje samo dostatečně, že dohady Bretholzovy, jakoby v zemi vedle slovanského seděl od nepaměti národ německý, a to národ svobodný, s »právem sebeurčení«, jsou pouhými fantasiemi. Ze zprávy Kosmovy plyne nepřímě, ale bezpečně (a to vysvítá i jinak z pramenů), že Němců v Čechách do polovice 11. století bylo málo; postihujeme-li jich od 12. století v zemi znenáhla víc a více, jde tu zřejmě o Němce nově příchozí od doby nástupce Soběslavova, Vratislava krále. Bretholz opakuje znovu a znovu: protože v pramenech není (prý) zpráv o tom, že se Němci do Čech ve větším počtu stěhovali, třeba předpokládati, že tu byli od počátku. Z toho, co jsme vyložili o vyhnání jich r. 1055 a významu jeho, je viděti, jak směle rozchází se argumentace Bretholzova se svědectvím pramenů.

Jaký je celkový výsledek našeho kritického přehledu o ceně kladných argumentů, jimiž

podepřel Bretholz svou markomannskou thési? Výsledek je ten, že pro mínění Bretholzovo není důkazu nižádného. Jsou jen stopy a doklady toho, že v 10.—11. století Němci a to pouze v skrovném počtu a jako cizinci se v zemi osazovali a že vlivy říše německé, k níž Čechové byli připoutáni politicky i církevně, jevily se v prostředí českoslovanském způsobem rozličným. To pak věděli historikové čeští i cizí dávno před Bretholzem.

V.

Od vyhnání Němců z Čech r. 1055 uplynulo bezmála půldruhého století, než malý zlomek Němců v zemi se znovu usadivších domohl se práva býti kladenu na roveň Čechům svobodným. Časově první doklad toho máme v tak zvaném privilegiu soběslavském, vydaném německé obci v pražském podhradí. Jako byly Bretholzovi padělané Rukopisy úhelným kamenem výkladu, že kolonisování Čech a Moravy Němci v 13. století je pouze výmyslem Palackého, tak je mu privilegium Němců pražských východiskem a základem učení o starobylé svobodě a sebeurčení českých Němců-Markomannů. A jako v případě prvním, tak i v tomto jsou závěry Bretholzovy výsledkem hrubých omylů a nerozpačité, u vážného badatele nepochopitelné machy.

Privilegium, jež se zove soběslavským, nezachovalo se nám v originále, nýbrž v dvou opisech městských knih pražských z 15. století. Nejde vlastně pouze o privilegium knížete Soběslava (Soběslav panoval 1173—1179), nýbrž o jakousi reprodukci listiny Soběslavovy a listiny Přemysla Otakara I. († 1230), spojených v jedno v době krále Václava I. (1230—1253) a jím v té formě potvrzených a doplněných; takto vzniklý celek je stvrzen potomními králi Přemyslem II. a Janem I. (nikoli Václavem II.). Prvá polovice vlastního

privilegia hlásí se celkem do doby Soběslavovy, druhá do doby Přemysla I.; v této je již řeč o městě Praze, jež řídí se německým právem (městská obec pražská založena byla teprv v době Přemysla I.), v oné vidíme německou obec ustavenou ještě asi jako soukromý spolek a nadanou nižším soudnictvím podle německého práva, pod vlastním rychtářem a s vlastním kostelem a knězem, a žijící v podhradí pražském vedle Románů (Valónů), židů a ovšem i Čechů. Že tu jde o společnost nedomácího původu, zřejmo z prvních slov privilegia (»přijímám Němce v milost a ochranu svou«) a z ustanovení, že všichni příchozí cizinci mají se řídit právem jejich. Že jde většinou o obchodníky příšlé z říše, vysvítá z toho, že pokuty mají platit ne v české, ale řezenské minci. V první části listiny praví Soběslav, že Němcům v podhradí pražském, protože liší se svými právními zvyklostmi od Čechů, dovoluje, aby se spravovali svým německým právem, jak jim to bylo dopřáno již králem Vratislavem. Z ostatních ustanovení listiny, jež týkají se většinou řádu trestního, vytlýkám zatím větu, jež je formulována jako důrazné připomenutí nevěřícím, to jest větu: Vězte, že Němci jsou lidé svobodní!

Listina, o niž jde, budí svým obsahem nejednu pochybnost, ale není zde místo to vykládati. Připusťme, že je pravá vesměs — v podstatě zajisté náleží k těm bezpočetným listinám doby kolonizační, kdy se příchozím do země německým osadníkům, zakládajícím obce městské, zaručovala od krále svoboda osobní a samospráva soudní a civilní a přidávala rozličná hospodářská privilegia. Víme, že měšťané měst královských, vzniklých od počátků 13. století, stali se plnoprávními politickými občany českými, tedy v svobodě své na roveň postavenými českým pánům a rytířům — v listině, o niž jde, shledáváme se s první stopou tohoto nového stavu; je přirozeno, že

jsou to němečtí měšťané pražští, kteří první slyší české úřední ujištění: Jste lidé svobodní!

Ale co z toho neudělal Bretholz! Z listiny vyplývá, že již král Vratislav (1061—1092) slíbil ochranu Němcům, usadivším se v podhradí pražském, a dopřál jim soudní samosprávy podle německých zvyklostí právních, jak se to ve středověku v takových případech rozumělo samo sebou. Dostali-li již jenkrát Němci písemné stvrzení, v němž by je král ujistil svou ochranou, nevíme, ale pochopíme, že po vyhnání Němců ze země r. 1055 o ně stáli a snad je i dostali. Ale Bretholz píše, jakoby již král Vratislav v 11. století vydal pražským Němcům privilegium téhož obsahu, jež známe teprv z doby o víc než sto let pozdější, z doby Soběslava až Václava I.! To je první klam jeho. Druhý záleží v tom, že svobodu danou výslovně německé obci pražské, eventuálně již městu pražskému, vztahuje se smělostí bezpříkladnou na všechny Němce v Čechách usazené — a to nejen usazené od doby Soběslavovy, nejen od doby Vratislavovy, ale od nepaměti!

Nemám bohužel dosti místa, abych demonstroval čtenáři celou tu šalebnou, nepěknou hru, kterou tu Bretholz s nezasvěceným čtenářem provozuje. Ale uvedu aspoň to nejdůležitější. Listina praví o Němcích v podhradí pražském, že »nejsou povinni účastnit se vojenského tažení, leč by šlo o obranu vlasti. Je-li kníže na výpravě mimo Čechy, jsou Němci povinni hájiti Prahy dvanácti štity.« Hle, volá Bretholz, jaký byl rozdíl mezi německým a slovanským obyvatelstvem země! Slované jsou povoláni do boje, kdykoli kníže země jako man císařův musí účastniti se tažení jeho, buďsi to kamkoli — a Němci zůstanou doma, aby hájili vlasti. Listina, pokračuje, sice mluví jen o obraně hradu Prahy — ale kdo hájil ostatních hradů země, kdyžtž

»slovanské obyvatelstvo« musilo knížete provázet do vojen zahraničních? Jistě zase Němci («doch wohl wiederum nur die Deutschen»). A mohla hrstka obchodníků, příšlých z ciziny, hájit celé země? Proto nezbývá než odpoutat se od mylného a bezdůvodného předpokladu, jakoby Soběslavova listina platila jen pro několik přivandrovalých Němců v Praze, a předpokládat, že platila Němcům v zemi vůbec, že Němci nebyli cizinci a obchodníci, nýbrž starousedlý, se zemí srostlý národ, rozsazený po všech místech vojensky a hospodářsky důležitých...

Co věta, to klam a na jednom klamu vybudován je klam druhý. Lituji, že jiného slova nemohu užiti — klamal bych sám čtenáře, kdybych to pojmenoval jiným jménem. Tím způsobem vlastně dokázána je these Bretholzova, že všichni Němci byli lidé svobodní, ano svobodnější než sami Čechové, že byli starousedlým národem v zemi a zaujímalí v ní místa zvláště důležitá. Vyvracet to není vůbec třeba — každý čtenář vidí přece sám, jak ohromný je rozdíl mezi slovy privilegia a mezi tím, co z toho udělal Bretholz. Ale upozorniti třeba přece, že Bretholz, aby potlačil nedůvěru čtenáře cele, zamlčel (!) mu důležitou věc, že totiž Němci pražští mají hájiti Prahy dvanácti šlůty, nebo, jak je v druhém, asi lepším textu, postavit 12 mužů u každé brány. Již z pouhého data o tak skrovné pomoci vojenské — jde o 12—36 mužů! — by se pozornější čtenář poučil, že svůdný obraz, jak na pouhých Němcích záležela obrana celé země (!) a jak ubozí Čechové musili se vláčet daleko za hranicemi, kamkoli by velel německý vrchní lenní pán jejich, je (opakují) kombinovaný klam. A vtipnější čtenář také pochopí, že pražští Němci, právě proto, že byli obchodníky, podnikateli, živnostníky, prosili naléhavě, aby nemusili (dosáhli-li již rovnoprávnosti s Čechy svobodnými a tím také povinnosti vstáti na povel k

vojně) účastniti se dalekých výprav. Neboť to by je zničilo hospodářsky. Ale svobodný Čech měl dědictvím nebo lénem od krále své poddanské vsi nebo statky, jejichž důchod nejen mu dovoloval, ale namnoze byl určen k tomu, aby splnil kdykoli to, co bylo prvou povinností jeho: jíti v boj tam, kam král povelí. Měšťané bojovali pravidlem (jak i z našeho privilegia vysvítá) pěšky a hodili se proto málo k tažením dalekým; proto obyčejně setkáváme se v privilegiích měst svobodných s ustanoveními, jež snižují vojenskou povinnost měšťanů na míru nepatrnou. Ve Francii na příklad v celé řadě měst omezena byla časová délka městské vojenské výpravy na jediný den, pouze do západu slunce (podobné privilegium dostala Vídeň), proto i jinak postihujeme, jak města snaží se vymknouti i skrovné branné povinnosti nebo stavět raději najaté žoldnéře. A dočetli jste se snad v kronikách někdy o tom, jak Němci, samí Němci bránili celé země české, zatím co »slovanské obyvatelstvo« bojovalo za hranicemi pro německého císaře? Podle Bretholze to přece musilo býti pravidelným zjevem od počátku českých dějin! A můžeme mu nevěřiti, když jsme slyšeli z úst jeho slavnostní ujištění, že se chce oáputat od lživých a držet se jen spolehlivých pramenů?

Ale zanechme ironických otázek a potěšme se jen výsledkem jeho práce, té práce, která chtěla učiniti konec velké lži v českých dějinách. Hájek žil v době, jež nepokládala za hřích doplniti historii tam, kde vypovídala službu, bajkou podle potřeby a také Hanka a přátelé jeho nebyli odborně školenými historiky, členy a spolupracovníky předních institucí vědeckých v Berlíně a ve Vídni. Padělaným Rukopisům českým dostalo se po stu letech v díle Bretholzově zajímavého pendanta českoněmeckého. Kdežto však šlo před sto lety v Praze o výrobek mladých nadšenců, skládajících hrdinské romantické básně,

oděš se novodobý padělek českoněmecký v roucho nejdokonalejší, nejmodernější vědy!

VI.

Pravil jsem, že listina Soběslavova-Přemyslova náleží již do počátků důležitých proměn hospodářských i sociálních, jež přivodila do konce 12. století německá kolonizace. To je právě, jak víme, tvrzení, jež Bretholz chce vyvrátit, tvrzení, proti němuž staví svou theorii, že Němci, a to svobodní Němci žili v zemi od časů markomannských a že žádného stěhování Němců do Čech a Moravy mimo skrovné výjimky nebylo, ani nebylo potřebí. Proto nás ujišťuje znovu a znovu, že upřilishují všechny dosavadní výklady, jak již v 11.—12. století slovanský ráz země porušován byl zakládáním německých klášterů, německým duchovenstvem, zejména vyšším, německými kupci, německými manželkami Přemyslovců nebo (jak sám dobře dodává) německými válečníky, jimiž od druhé polovice 12. století počali sílit své posice čeští panovníci proti začasté nespolehlivé české šlechtě. Proto opakuje, že všechny tyto cizí živly nemohly způsobiti tak nápadného poněmčení země, jak je postihujeme v 13. století. Ač i tyto vývody Bretholzovy jsou zřejmě tendenční, lze jich po mém soudu užiti někde s prospěchem, to jest položiti si otázku, zda jsme význam počínajícího se poněmčování země v 12. století tu a tam nepřeceňovali. Ovšem, odmyslíme-li si tyto z ciziny přišlé živly, o nichž nás zpravují prameny, ze života tehdejších českých zemí, nezbude tu již pranic, ale pranic německého — kromě Markomannů existujících vskutku jen ve fantasii Bretholzově. Také připustiti musíme, že velké zněmčení naší vlasti, jak je poznáváme v 13.—14. století, nelze cizím přílivem, o němž vědi prameny z 12. století, nijak vysvětliti. Pro to velké zněmčení máme však vysvětlení jiné,

to jest hromadnou německou kolonisaci od konce 12. století.

Z odporu k tomuto výkladu vznikla Bretholzova kniha: Čechy Bretholzovy byly zajiště kolonisovány Němci v Čechách starousedlými, potomky Markomannů. Bretholz své stanovisko motivuje především tvrzením, že prameny o nějaké kolonisaci českých zemí Němci zahraničními ničeho nevědí — a to že by nebylo možné, kdyby teprve v 13. století počalo se tak hromadné osazování cizinců v zemi. Prameny, jak víme, nevědí ovšem také ničeho o nějakých potomcích Markomannů v Čechách, ale na takové křiklavé methodické nedůslednosti podle všeho nezáleží. Třeba však připustiti, že v české kronikářské tradici 13. století nemáme přímých zpráv o kolonisaci, jejím rozsahu a významu. Ale nesmíme zapomenouti, že pro dobu 13. století vůbec žádné kroniky české nemáme, nýbrž pouze řadu nesouvislých annalistických skládání, jen na některá období se omezujících a hospodářským a právním proměnám, jež dály se nehlučně po celé století, přirozeně pozornost nevěnujících. Ale že přece v pramenech našich zprávy o osazování cizích Němců jsou, to plyne již z usilovné snahy Bretholzovy dovoditi, že zprávy ty nedokazují, co vsuťku dokazují. Kroniku českou, jednotným pohledem české dějiny přehlížející, máme od doby Kosmovy teprv až v práci Dalimilově z počátku 14. století.

Bretholz nás ujišťuje, že Dalimil stíhal svou nenávistí jenom Němce zahraniční, nikoli Němce v Čechách osazené (Markomanny). Je to ovšem nepravda, charakteristická pro autora, chtějícího takovými prostředky podepřiti své učení, že nebylo mezi Čechy a Markomanny žádné nechuti národnostní; co tvrdí Bretholz, týká se jen německého vzdělání Dalimilova. Ale práce Dalimilova poskytuje nám prvý český pohled do minulosti z doby, kdy země byla již vlastně

osazena dvěma národy; její svědectví, a snad právě pro její tendenci protiněmeckou, nemůže býti v otázce, kterou se obíráme, přehlédnuto. Poznáme hned — a to je pro náš spor velmi významné — že Dalimilovi je Němec a cizozemec jedno a totéž, že nenávisť jeho k Němcům neví nic o nějakém rozeznávání Němců v zemi starousedlých a Němců z ciziny příchozích, že se u něho vrací obava, že Němci z říše chtějí českou zem osaditi a Čechy vyhubiti, že vlastenecký povel jeho zní: V zemi Němcův nepouštějte! Jeho stížnosti na panovníky české, od vévody Fridricha počínajíc, jenž »počal Němce mocně v zemi zváti«, nářky, že Němcům dávají se dědiny, města, hrady, a jeho známé, z hloubi srdce tryskající verše o nebezpečí německém vůbec, ukazují (stejně jako verše Alexandreidy nebo písně na oslavu Viléma z Valdeka), že Němci v Čechách usazení v první polovici 14. století byli považováni mezi Čechy té doby za živé cizí, přišlý s podporou králů českých z ciziny.

Nikdo o tom ovšem před Bretholzem nepochyboval, jako nepochyboval nikdo, že soudobý letopisec náš, zaznamenávající k roku 1257, že král Přemysl založil město Malou Stranu, vyhnav z místa Čechy a usadiv tam »alienigenas«, rozuměl tím Němce cizozemce. Ale Bretholz chce čtenáři namluvit, že Čechovi slul český svobodný Němec-Markomann, usedlejší v zemi než Čech sám, »alienigena«! Nikdo také nepochyboval o podstatnosti zprávy kronikáře Neplacha (z doby Karla IV.), že Přemysl Otakar II. volal Němce do země a Loketsko, Trutnovsko a Kladsko jim rozdal v držení, zprávy to, jejíž předpoklady jsou přece jinými svědectvími rozličně opřeny. Nebudu obtěžovati čtenáře výkladem, jak se Bretholz snaží váhou svědectví tohoto otrásti. Spokojme se poukazem na to, že tvrdí nepravdu, dí-li, že Dalimil nikde

před rokem 1278 se nezmiňuje o povolávání Němců z ciziny do Čech (srovn. výše), a zastavme se za to u výkladu, jímž chce odvaliti s cesty hlavní zprávu listinnou, že němečtí kolonisté v Čechách pocházeli z ciziny. V témže totiž slavném listu Soběslavově-Přemyslově, v téže »magna charta« svobody německé v Čechách, jak ji známe z listiny, vydané králem Václavem I., praví Václav, že obnovuje ustanovení, jež od knížat země české obdrželi Němci pražští »od prvního povolání jich do Čech«. Tedy zde na místě zvlášť důležitém a z pramene nejautoritativnějšího dovídáme se, že Němci v podhradí pražském jsou původu cizího, zahraničního, a že to byl pravděpodobně král Vratislav v druhé polovici 11. století, jenž je do země první povolal a ochranu jim zaručil. Svědectví toto musil Bretholz vyvrátiti stůj co stůj, měla-li obstáti jeho základní these, měla-li vyjít jeho kniha. Podařilo se mu to? Posudte sami. Král Václav prý tu nemyslí na povolání Němců do Čech skrze knížata česká, to jest nemyslí prý to, co jeho listina jasně povídá, nýbrž, opíraje se o známá slova bible, má na mysli »první jejich prapočáteční povolání od Boha«. K tomu jsou v poznámce připojeny tři citáty z bible; žádný z nich ovšem nemluví o »prvém povolání«, žádný o »povolání do Čech«. Tedy nejen že je starobylost markomannských Němců v Čechách šťastně obhájena, ale vstup jejich do země před dvěma tisíciletími je biblickými slovy vyloučen z tajemného úradku samého Hospodina...

Kdo se musí utíkat k tak krkolomným pokusům záchrany, utvrzuje pouze jistotu, že hájí věci nemožné.

VII.

Tak doslova s pomocí Boží podařilo se dokázat Bretholzovi, že o žádném přistěhovalectví Němců do zemí českých nemůže býti řeči. Závěr z toho byl na snadě: protože Němci u nás ve 14. století byli usazeni ve velkém počtu, je zřejmo ze všeho, že tu ve velkém počtu byli od nepaměti, od doby markomannské, jak již výše bylo »dokázáno«.

O těchto sudetských Markomannech víme z Bretholze, že od knížete Soběslava či vlastně prý již v 11. století od krále Vratislava dostali privilegium, které potvrdilo jejich staré právo sebeurčení. A tak také tito svobodní němečtí muži, vykládá Bretholz dále, nezátížení břemeny a otrockými službami všeho druhu, pod nimiž sténalo slovanské obyvatelstvo země, to byli a býti mohli, kteří vzali na se úkol, dáti veškerenstvu českého obyvatelstva vyšší úroveň sociální, právní a hospodářskou. Oni to byli, kteří počali od začátku 11. století vytvářeti svobodné obce městské, založené na německém právu sebeurčení, všude v podhradí knížecích hradů a na hospodářských křižovatkách, kde seděli. Tak vznikla města, jejichž obyvatelstvo spravovalo se svobodným německým právem; 13. století je nikoli počátkem, nýbrž již vrcholem tohoto vývoje. Neboť počátky města Žatce lze prý konstatovat již roku 1004, Kladsko je počátkem 12. století hotovým městem, a i na jiných místech, kde historikové dosud předpokládali pouze knížecí hrady (civitates, jako na příklad v Boleslavi, Nymburce (!), Bilině, Brně, Znojmu, jde prý vlastně o vznikající nebo již hotová města. V Čechách byl tak časný vznik městské obce možný proto, poněvadž tu byla od počátku základní podmínka její, to jest svoboda, to jest právo sebeurčení ústavního a správního německých mužů markomann-

ských; přistoupilo-li k tomu opevnění osady jejich a uznání jejich výsad od knížete zemského (a to, jak víme, stalo se již za krále Vratislava v 11. století), bylo město hotovo. Tak přispěla existence Němců v zemi k povznesení její kultury, neboť znenáhla i české obyvatelstvo stalo se účastno práv Němcům slušících. Při všem tom nebylo příkré protivy mezi Němci a Čechy — teprve náboženské rozvášnění země v husitství ji stvořilo.

Nejdříve upozorním čtenáře zcela mimochodem na patrné rozpaky Bretholzovy, co říci o německém, vesnickém osídlení venkova českého v 13.—14. století — s tím také souvisí, že mluvě o velkostatecích, jež si v zemi vybudovaly německé kláštery, vyhne se jakékoli zmínce o tom, že tyto kláštery zakládaly také nové německé vesnické osady. Německých sedláků bylo u nás zajisté mnohem víc než německých měšťanů — ale Bretholz byl své Markomanny nadal od počátku tak vynikajícím postavením právním a sociálním, že nyní neví, jak by vyložil, jak se z většiny jich mohli státí sedláci. Ti nebyli totiž ani podle nového »německého« práva lidmi svobodnými ve smyslu politickém (jako ostaték ani měšťané poddanských měst). Krátce skutečnost je taková: Bretholz dal všem Němcům v českých zemích od počátku svobodu tutéž, jakou měli Němci v podhradí pražském, event. v městě Praze od doby Soběslavovy či domněle již Vratislavovy. Vyložil, že čestná povinnost jejich hájit »vlasti« se zbraní v ruce je dokonce vyvyšovala nad obyvatele jazyka českého. S tím obrazem je, soudím, těžko srovnati postavení německého selského obyvatelstva v zemi od 13. století, jež, osobně sice, aspoň převahou, jak to v území kolonisačním bylo pravidlem, bylo svobodno, ale jehož právo sebeurčení bylo vrchnostmi obmezeno rozličně, takže mluvíme raději o polosvobodném než svobodném stavu selském té doby. A z doby starší nám

ovšem Bretholz nějakou osadu markomannských »svobodných sedláků« představití nedovedl.

Co je mnohem důležitější, je fakt, že výklad Bretholzův, jak z iniciativy a prostředků českých Němců-Markomannů samotných u nás vznikla německá města a ovládlo německé právo, je novým a zvlášť výmluvným argumentem pro nemožnost jeho theorie i pro malou míru jeho historického chápání vůbec. Bretholz chce to, co se stalo v Čechách a na Moravě od konce 12. do počátku 14. století, vytrhnouti z velké souvislosti všenněmeckého díla kolonisačního té doby a vyložití vše z domácích poměrů českoněmeckých. A tu jsme právě u základního omylu jeho. Kdybychom neměli ani jediné přímé zprávy, že české země byly v 13. století koloniovány Němci příšlymi z ciziny, stačila by spousta listin z té doby, jež dotýkají se rozličně nových německých měst a vesnic v zemi založených, aby nás poučila bezpečně, že všechny podmínky a formy právní a hospodářské převratového zjevu toho jsou u nás v podstatě tytéž jako ve všech jiných územích, jež ovládla německá kolonisace, jinými slovy, že pokrytí českých zemí bohatou sítí německých osad v 13.—14. století je částkou velkého díla, známého v dějinách pod jménem německé kolonisace východoevropské. A kdybychom neměli v rukou ani jediné zachovalé listiny z českých zemí století 13., ani řádečky svědecký o tom, co se od konce 12. století v Čechách a na Moravě stalo, dospěli bychom k pevnému přesvědčení, že v té době byly země české koloniovány z ciziny příchozími Němci. Jediný pohled na půdorys našich měst, jediná připomínka »ryнку«, »rathouzu«, »purkmistrů« atd., jediné seznámení s jejich řády soudními, správními a hospodářskými, jediný pohled na města

zcela téhož typu vnějšího i života právního v Uhrách, Sedmihradech, Polsku, Slezsku, Lužicích, v Německu vlastním by nás o tom přesvědčil nade všechnu pochybnost. Chlít to, co se stalo v Čechách a na Moravě, vyloučit z této jediné možné souvislosti (jako to chce Bretholz), hledat pro česká města vysvětlení jiné, místní, nezávislé na zjevu evropském, jehož stopy kolem dokola zapaly se na věky nesmazatelně do povrchu všech zemí středo- a východoevropských (ano i západoevropských), je počínání odsouzené předem k naprostému nezdaru. Německá kolonisace považuje se právem za jeden z největších dějinných výkonů německého lidu v minulosti. Od dalekých měst v ruském Pobaltí až do Bosny, od Lübecku do Sedmihrad, od horního Rýna a Dunaje do východního Polska — všude tu zbudovala německá podnikavost a živošná síla v době poměrně krátké sta a sta měst a městeček a tisíce vesnic — ale Berthold Bretholz nás chce přesvědčiti, že jenom Čechám a Moravě, zemím v samém středu východní fronty ležícím, byl by se tento živelný proud vyhnul zcela!

Problém, o nějž jde, zní přece, jak vysvětliti, že Čechy a Morava naplnily se v 13. až 14. století množstvím německých osad, jak ze země dosud skoro úplně slovanské stala se země národnostně smíšená. Nuže, my víme bezpečně, že to byla německá kolonisace, jež z země uherské naplnila od 12. století počínajíc spoustou německých sídel, stvořivši někde kompaktní ostrovy německého osídlení (na Slovensku totiž dosud nepovstal žádný Bretholz, aby dokázal, že tamní Němci žijí tam nepřetržitě jako potomci Quadů), my víme, že podobně vnikl německý příliv do Polska, že poněmčil tu většinu Slezska, že dokonal poněmčení největší části Lužice — jak můžeme se vzpíratí výkladu, že zaplavil i země české, výkladu nejpřirozenějšímu, o jehož

správnosti přesvědčuje nás povaha německého osídlení v naší vlasti ve všech směrech, výkladu, pro nějž mluví naše situace geografická a pro nějž lze uvést i přímé zprávy pramenné? Odmítnouti toto řešení by bylo možné jen, kdybychom měli po ruce vysvětlení jiné, dokonaleji, nepochybněji zdůvodněné. Ale tím jistě není prázdný dohad Bretholzův o starodávných Markomannech v Čechách. Víme přece, že tento dohad je opřen v podstatě na závěru, že prý není žádných zpráv o kolonisování Čech Němci zahraničními. Bretholz chce totiž i zde »doklad«, chce úřední potvrzení kronikáře, podle zásady, že, co není v aktech, neexistuje. Bretholz nepozoruje, že české středověké město dává mu celým svým rázem vnějším i životem vnitřním odpověď přímou a zcela určitou.

Bretholz sice naznačuje rozličně, že mezi postupem Němců, kolonisujících sev. Německo nebo Uhry na jedné a české země na druhé straně, jsou rozdíly. S uměním, které již známe, to jest s uměním upravovat si nerozpačitě fakta pro okamžitou potřebu, vykládá na příklad, že v Polabí byli slovanští pohané většinou od Němců vyhlazeni a že jen tím třeba vysvětliti vstup Němců do »země, jež všecka ležela prázdná, zpuštěná a neobydlená«. Není to sice pravda, ale budiž — Bretholz však jakoby zapomněl na Slezsko, kde nebylo žádného vyvražděného pohanství, nebo na Meklenbursko, Rujanu, Pomořany, kde (jako všude jinde) volala slovanská křesťanská knížata sama německé kolonisátory do země. Bretholz předstírá dále, že zejména v Čechách cizích kolonistů třeba nebylo — zde nebylo prý hladu, jenž byl (prý) důvodem pro povolání Holanďanů do Uher, ani nebezpečí od Kumánů jako v Sedmihradech, ani potřeby povznésti zemědělskou kulturu země. Tato poslední nepravda zdá se mi zvlášť zajímavou u

českoněmeckého historika. Může-li dnešní Němec v naší vlasti s pýchou na něco poukázat, je to fakt, že pravidlem nejhorší a pro zemědělství nejméně příznivé končiny země proměnila houževnatá pracovitost německého sedláka-kolonisátora v půdu kulturní (vzpomeňme jen širého kdysi pásma horských hraničných lesů), že ujala se půdy, o kterou český sedlák nestál a kterou český gruntovní pán dovedl učiniti výnosnou pouze pomocí německých přistěhovalců! A jaký je vlastní důvod tohoto podivného způsobu psaní? Jedině ten, aby čtenář spíše uvěřil, že tu těžkou nádenickou práci, kterou bylo podstoupiti několika generacím pracovitých a skromných německých sedláků, kolonisujících pohraniční pralesy starých Čech, vykonali svobodní Markomanni, ten »Herrenvolk«, usazený v zemi od nepaměti a shlížející s patra na slovanské polootrocké obyvatelstvo, robotami a dávkami přetížene!

Již odtud je patrné, že pokus vysvětliti německou kolonizaci naší vlasti jako dílo svobodných potomků markomannských musí ztroskotati. Byli to převahou lidé nesyboodní, závislí a jistě i utečenci, kteří nenalézajíce slušné obživy ve své vlasti, v zástupech vydávali se do zemí dalekého východu (asi jako v 19. století do Ameriky), aby tam dosáhli příznivějších podmínek životních, aby nabyli vlastní půdy a osobní svobody. Tak u nás vznikal polosvobodný stav selský a domohl se práv a svobod, jichž sedláci v Německu samém ještě nepoznali, leč výminkou, šlo-li na příklad také o osady kolonizační jako byla sídla holandská v severním Německu.

I jinou ostatně cestou můžeme dojíti přesvědčení, že domnělí Markomanné nemohli s německou kolonizací českých zemí míti nic společného. Staří Germáni, jak známo, měst neznali a městsky žíti nedovedli; proto můžeme vzíti jed na to, že čeští Markomanni

neskrývali po staletí v srdci ideál českého svobodného města a že nemohli míti poněčí o tom, co je to obec na tak zvaném německém právu. Vývody Bretholzovy, že Žatec byl městem již od počátku 11. století nebo Kladsko na počátku 12. století atd., jsou omylem zrovna tak hrubým a hmatavým, jako kdyby někdo dokazoval, že staroměstská mostecká věž je z 12. století. Svobodná města podobné povahy jako později byla u nás města a městěčka doby kolonizační počínají se od století 10. vyvíjeti ve Francii, pak v dnešní Belgii a Holandsku a v krajinách porýnských vůbec; v 12. století je svobodná obec tam již hotova a hojně rozšířena. Jakkoli rozličné jsou výklady o vzniku středověkého města a autonomní nebo poloautonomní obce vůbec, nemůže býti pochybnosti, že jen napodobením šířila se novina ze západu na východ, to jest že ji do Čech mohl přinést jen cizinec nebo zavést ji Čech z ciziny. Tuto myšlenku lze rozvinouti rozličně; že se srovnává se skutečností, poznáváme i z toho, že čeští Markomanni žádného vlastního právního typu autonomní obce nebo svérázného typu v půdorysu jejím nevytvořili. A to by bylo sotva možné, kdyby byli začali tvořiti městské obce již (jak tvrdí Bretholz) od 11. století, to jest od doby, kdy jich ještě nebylo nikde v německém sousedství. Neboť práva městská, jež v našich zemích ovládla, byla vesměs práva měst zahraničních (na příklad magdeburské, norimberské, vídeňské a j.). To, jakož i fakt, že česká města měla své stolice odvolací v řízení soudním v zmíněných městech cizích, dosvědčuje také velmi určitě a velmi výmluvně, že naše městské právo, náš městský stav je dílem cizí německé kolonizace a naprosto ne plodem úsilí domnělých Markomannů. Že nenedostává se zpráv, jež dosvědčují přímo, že jednotliví měšťané měst českých 13.—14. století pocházeli z ciziny,

že známe řadu měst v říši německé, odkud se přistěhovali, poznamenávám jen mimochodem.

Krátce: obírejte se otázkou s kterékoliv stránky, vždy přijdeme k bezpečnému poznání, že markomannská theorie Bretholzova je myšlenkou nemožnou a nesmyslnou.

VIII.

Na bojovné thesi, že vznik městského stavu a autonomní obce městské i vesnické vůbec je v českých zemích dílem starousedlého národa markomannského, je kniha Bretholzova vybudována. To znamená, že vývoj poměrů sociálních a národnostních v zemi je v ní pojat tak, aby byl ve shodě se základní ideí její. Znamená to ovšem zároveň, že zřítily-li se, jak jsme poznali, nosné pilíře markomannského paláce Bretholzova v trosky, že s nimi padá vše, co mělo budovu docelit a okrášlit. Přes to nebude se škodou, dotkneme-li se krátce metody, ceny a významu Bretholzovy práce i v otázkách vedlejších.

Všimněme si na příklad Bretholzova nároku o národnostní povaze české šlechty. Stačí citovali slovně jen větu: »Že v době Přemyslovců mělo němectví s počátku převahu zejména ve vyšší šlechtě, vyplývá z toho, že jména hradů a zámků, na nichž ti to velmoži seděli, jsou až do 13. a 14. století velikou většinou německá« — abychom zase postihli falsátora při práci. Neboť čtouce dále, vidíme, že nejde o omyl nebo přepsání: čteme, že i německé nápisy při nástěnných malbách v některých českých zámcích 14. století jsou důkazem pro starodávnou existenci německé šlechty v zemi, kterou lze prý i z Kosmy a jiných pramenů dokázat. A právě ti to (rozuměj: němečtí) šlechtičtí páni, vládnoucí největšími úřady a panstvími měli rozhodující vliv na politiku českých vévod

a králů; v 13. století pak, jsouce »kaiserfrei und deutsch gesinnt«, vystoupili rozhodně proti králi svému ve prospěch císaře a říše ...

Možno napsati zase: co věta, to klam, a na jednom klamu je zbudován klam druhý. Je zajisté faktem nesporným, že rytířské hrady naší šlechty i s jejich německými jmény nebo jinými známkami německého vlivu kulturního vznikaly teprve od 13. století a že tedy nemohou dokazovati nic pro dobu starší. Před 13. stoletím žádných hradů panských a tedy také žádných s německými jmény u nás nebylo; padělačská macha Bretholzova je tu stejně nerozpačitá jako na jiném místě, kde uvádějíc svědectví, že počátkem 14. století mluvilo se v českých městech víc německy než česky, dodává: »Není žádného důvodu (!), abychom neměli za to, že toto všestranné rozšíření Německva po celé zemi platí i pro dřívější staletí.« Opakuji, že je faktem nesporným, že obec svobodných Čechů (a ta byla vlastní základnou pozdější české šlechtické společnosti pánů a vladyk) jeví se od počátku historického života našeho národa přirozeně slovanskou, že teprve od druhé polovice 12. století vnikají do této slovanské společnosti šlechtické některé čeledi německého původu, že působením mravů a mod rytířských, od té doby valem zemi zaplavujících, poněmčuje se, aspoň na venek, velká část šlechty české, zejména z rodin panských. Vrchol toho zněmčení šlechty a dvora náleží do doby Václava I. až II. — byla to kritická chvíle našich dějin, neboť v té době také vstupoval do země mocným proudem německý sedlák a německý měšťan; nebezpečí, aby to vše neskončilo se jako ve Slezsku, bylo nemalé. Že naše vyšší šlechta (neboť massa šlechty nižší mohla býti sotva vážně německvím ohrožena) přes svá německá jména uvědomila si znenáhla své češství, že ji od smrti Přemysla II. čím dál tím hoj-

tiěji poslihuje v táboře národně uvědomě-
lém, protiněmeckém, až konečně pozo-
rujeme, že se naskrz počestila i šlechta, která
byla opravdu německého původu (na příklad
Markvartici) — to vše je důkazem, že zněm-
čení naší šlechty v 13. století bylo jen vnější,
módní, podobné zfrancouzštění šlechty ně-
mecké v 18. století. K obratu přispěla nepo-
chybně i žárlivost šlechty na rostoucí moc a
bohatství německých měst i nespokojenost se
zadáváním lén a důchodů zemských cizím
šlechticům německým. Jak může odborný hi-
storik, píšící již několikátou přehlednou práci
o českých dějinách této doby, tato fakta
zvrátit v o p a k, jak může napsati, že česká
šlechta byla »většinou německá«, jak může
klamati čtenáře výklady, že byla věrně císařsky-
německá, nebo zamlčeti, že právě z té šlechty
s německými jmény nebo opravdu německého
původu vyšli nejproslulejší Němcobijci z let
od roku 1278 počínajíc — je vysvětlitelno jen
mravní nerozpačitostí práce, kterou se obírá-
me. Neboť Bretholzovým cílem, jak bylo po-
věděno, zůstává v podstatě vypodobnit čte-
náři české dějiny tak, aby bylo zřejmo, že
Němec je pán od počátku a Čech rab od
počátku. Připustil-li autor, že toto pravidlo
má jisté výminky ve prospěch Čechů, pova-
žoval to jistě za důkaz své »objektivnosti«.

Je vůbec zajímavé sledovati, jak česká
historie, viděná Bretholzem, rozchází se dia-
metrálně s historií skutečnou. Pomiňme mlče-
ním jeho stranné výklady o poměru Čech a
Čechů k říši (Čechy prý byly nejšťastnější,
když se přimkly s důvěrou k Německu
atd.) a všimněme si jen jeho poměru
ke králi Přemyslovi Otakarovi II. Každý jiný
Němec by se zmínil o tom, jak Dalimil roz-
želel se nad šlechtěným králem, že odvrátil
se od Čechů a počal ploditi Němce v zemi,
každý jiný německý autor uvedl by, jak tento
český stesk předělal německý překladatel
Dalimila v nadšenou chválu a jak jiný sou-

dobý veršovec německý zanechal nám opravdovou báseň, vzrušený, mocně působivý výkřik bolu nad smrtí skvělého krále, který byl pýchou Německa... Vše to odhodlal se Bretholz mlčky odkopnout stranou — neboť podle něho žádné kolonisace Čech z ciziny nebylo, Přemysl II. nemohl býti jejím fedrovatelem, ustavení německých měst vyšlo z iniciativy starousedlých Markomannů a nikoli z podpory nebo popudu českých králů. Aby z vědomí čtenáře vypudil dokonale jakoukoli vzpomínku na velkého podpůrce německé kolonisace, líčí Přemysla II. jen jako »popského krále«, ani vojensky se zvlášť nevyznamenavšího, ano dokonce jako odesílatele onoho pověstného listu ke knížatům polským, jímž volá je roku 1278 na pomoc proti Rudolfovi Habsburskému, na pomoc na nejdůležitější frontu slovanskou »proti nenasytným chřtánům německým«. Krátce: raději z něho udělá uvědomělého Slovana — vládnoucího ovšem státu, v němž (jak víme) byla prý většina šlechty německá a věrně oddaná císaři a říši. Divím se jen, že chybí poslední závěr těchto myšlenek. Ten by zněl asi, že na Moravském Poli zbavila se většina svobodného národa českého, většina z Němců se skládající, krále smýšlením Čecha a Slovana s pomocí prvního krále německého z rodu Habsburků...

A podobnou prapodivnou anomálii najdete u Bretholze, chcete-li postihnout jeho názor na vývoj národnostních poměrů v našich zemích vůbec. Jak již víme, chce nás Bretholz donutiti, abychom uvěřili v zázračný stav, v němž žili v pokoji a míru od staletí vedle sebe v naší zemi národ český s národem markomannským, event. kvádským. Češi našli prý místa a účasti v městech Markomanny založených, sporu národního prý v městech až do doby husitské vůbec nebylo, Dalimil prý nenáviděl jen zahraniční Němce.

Co Čechy (rozuměj Čechy i Markomanny) proti cizincům tak popudilo, bylo teprv řádění Braniborců v zemi po roku 1278, proto prý roku 1310 musil nový král Jan zavázat se šlechtě, že neudělí úřadu v zemi cizincům. Proti domácím Němcům se však tato žádost neobracela... Čtenář, jenž měl v rukou verše Dalimilovy, ví, že to vše je pohádka pro děti; čtenář lépe zpravený ví i z jiných pramenů, jak v městech, ovládaných Němci, probouzel se znenáhla během 14. století národnostní boj, jak projevil se rozličně i jinak v české společnosti, jak posléze vzplanul i na universitě. Ale ničeho o tom nevíme z knihy Bretholzovy — ovšem ani slova o onom snad nejzajímavějším útoku na Němce a Němecstvo, jež nejmenovaný český pán sepsal pro císaře Karla nebo krále Václava, aby v něm národohospodářské a politické škody, jež neúnavné Němecstvo způsobuje zemi i říši, vysvětlil takřka tím, že Němci jsou národem původu nesvobodného, služebného. Jakým způsobem, tážeme se po tom všem, vysvětlí nám Bretholz, nenalézající žádného národnostního konfliktu v Čechách 14. století, vznik a význam dekretu Kuřtuhorského? Toho dekretu, vydaného r. 1409 římským a českým králem a vyhlašujícího, že německý národ nemá žádného práva obyvatelského v zemi a že jedině Čeřové jsou spravedlivými dědici království?

Odpověď je zajímavá: Bretholz nevysvětluje toho, pokud vidím, žádným způsobem! Dekret zajisté pronáší způsobem takřka slavnostním zásadu, která je bezvýhradným popřením Bretholzovy základní these, zvrácením i odsouzením theorie o tisíciletém právu obyvatelském německého kmene v zemi české, o jeho prastarém právu sebeurčení — a Bretholz nenalézá slova vysvětlení, jak, se zřetelem k jeho výkladu o národnostní situaci v zemi, mohlo

k tomuto rozhodnutí dojíti! Neuvědomuje si slovem, že dekret sám je protestem proti myšlence, již vyplnil svou knihu, ano nepokouší se ani zachrániti situaci výkladem, že dekretem začíná období nové, snad období protiněmeckého útisku. Bretholz zmínil se na jiném místě své knihy, že prý teprve náboženské nenávisti, vzbuzené husitstvím, zplo-dily protiněmecký boj v zemi — ale vskutku ani touto, třebaš věcně nesprávnou myšlenkou nevysvětluje katastrofy, ktercu pro právní byt Němců v zemi znamenají slova dekretu Kutnohorského.

Souvisí-li podivný fakt ten jen s letmou povrchností, s kterou dopisoval poslední kapitolu, obírající se dobou Husovcu, může to přispěti také ke charakteristice jeho knihy. Vznik a povaha mocného hnutí opravného, v jehož středu stojí postava Husova, jsou zachyceny Bretholzem jen zcela vnějšně, beze všeho pokusu přiblížit ducha hnutí porozumění čtenářovu. Bretholz musil ovšem na počátku své knihy věnovati přes deset stran velikosti českých dějin v době markomannské, v době, kdy se v starořímském senátě mluvilo poprvé o českém králi, rozuměj o Marbudovi, tom Marbudovi, který měl 70.000 mužů tělesné stráže z pěchoty a 4000 z jízdy... Zdá se pak, že Bretholz tomu všemu věří doopravdy.

IX.

Kniha Bretholzova netají se tím, že chce býti zbraní v boji politickém, v boji o politické sebeurčení německého národa v našem státě. Argumentace její o prastarých právech a svobodách germánských Markomannů v naší vlasti navazuje přímo na slova Masarykova poselství z 22. prosince 1918, že Němci původně přišli do země jako emigranti a kolonisté, a že to musí mítí vliv i na jejich státoprávní postavení na rozdíl od Čechů, kteří tento stát vybudovali. Mám

za to, že o politické oportunitě projevu možno pronéstí rozličná mínění; fakt, že Němci jsou v zemi naší kolonisty, je, jak víme, povýšen nad veškerou pochybnost. Ale nač třeba položití důraz, je po mém soudu to, že Bertold Bretholz německé úsilí kompromitoval, snaže se pravdu převrátiti v nepravdu a čině vše možné, aby německá vůle politická opřela se místo o reálná fakta o pouhý fantóm, jenž musí rozpadnout se vniveč při prvé kritické zkoušce. Jeho jméno bylo dosti vědecky závažné, aby svedlo vůdce německé politiky, aby uvěřili v jeho bajky; na straně české musila, jak přirozeno, zřejmá nehoráznost Bretholzovy theorie buditi rozhořčení. Kniha Bretholzova, buď jak buď, není myšlena jako prostředek k smíru nebo zmírnění národně-politických protiv v zemi, nýbrž jako nástroj boje. Bretholz musil si býti dobře vědom, že jeho vývody o starodávné panské německé svobodě a převaze a o české nesvobodě a závislosti, vývody stejně lehkomyslné jako směle pravdě bijící v tvář, musí se vším, co s tím souvisí, zjitřiti a rozšířiti otevřené rány národnostního napětí. Že se muž jeho vědecké minulosti a veřejného postavení k tomu propůjčil, aby fantastickými výmysly sil nesvár v zemi, v tom vidím hlavní vinu jeho.

A že politická veřejnost německá si tak naráz bojovnou theorii Bretholzovu osvojila (mám na mysli zejména článek Lodgmanův), prozrazuje, s jak ukvapeným radikalismem se provozuje u nás politika. Neboť naši Němci měli dostatek příležitosti informovat se o ceně vývodů Bretholzových u autority nepochybné kompetence i národní spolehlivosti — u profesora Zychy, do nedávna učitele právních dějin na pražské německé universitě a k tomu předsedy německé národní rady. Zycha byl ve dvou knihách vysoké ceny vědecké prostudoval právní zá-

klady a formy německé kolonisace v českých zemích; resultát mnohaleté práce jeho, doplňované i pracemi jeho žáků, byl zásadním popřením výmyslů Bretholzových. Ale jak jsme poznali, hájkoviny Bretholzovy nabyly u politických vůdců větší obliby než pravdy Zychovy. Ani Karel Beer, tuším ze žáků Zychových, jenž vydal loni v Liberci malou populární *Geschichte Böhmens* (se zvláštním zřetelem k dějinám Němců v Čechách), nechce věděti nic o theoriích Bretholzových. Beer užívá také argumentů dějinných k podpoře národní snahy v přítomnosti — český čtenář může posoudit sám, zda Bretholzova metoda či Beerova metoda je účinnější. Beer praví asi: Ano, jsme kolonisté, ale ne jsme vetřelci. Přišli jsme sem voláni českými králi, přišli jsme, abychom těžkou prací obrátili neúrodné dosud kraje v půdu kulturní, abychom otevřeli doly na drahý kov, založili města a vsi se svobodnějším obyvatelstvem, povznesli řemesla a obchod. Jsou celé okresy v české zemi, kde jsme prvými osadníky. Neupíráme Čechům, že jsou historickým národem země a tvůrci českého státu, ale máme v hospodářském, kulturním a často i politickém vývoji země účast takovou, že máme nárok, aby se o naší národní državě rozhodovalo spravedlivě a s rozvahou.... Vzpomeňme, že bylo to právě slovo »voláni od českých knížat«, jež Bretholz se snažil zaklnouti mermomocí do nejhlubších pekel. Beerovi je totéž slovo nejúčinnější zbraní jeho argumentace.

Studie Zychovy byly sympatickými doklady německé kulturní součinnosti na domácí hroudě; knihu Bretholzovu by mohl český straník využít jako ukázkou německé kulturní méněcennosti. Neboť cna je dnes v našem prostředí již anachronismem. V době před 50—100 lety libovala si věda česká (jako ostatek i německá), aspoň v nejednom plodu

svém, aby postihla a dokázala rozličné podivné souvislosti nebo pravdy, které hověly jejímu národnímu ideálu. Od založení české university a od zasažení výchovného vlivu Gollova usilovali historikové naši, aby se vypořádali dokonale s omyly starší školy, nerozpakujiíce se již popírati vlivy německého západu na český vývoj národní, ano vyhledávající je přímo. Byli v tom tuším horlivější než Němci sami, kteří ku podivu pomalu dospívají k přesvědčení, že čím se stali, stali se také především vzorem a vlivem pokročilejší ciziny. Ale i Palacký byl dalek toho, aby popíral vlivy německé, kde je poznal; jemu zajisté nebyl hlavním obsahem českého dějinstva (jak Bretholz, zas proti pravdě, předstírá), boj s Němectvem, nýbrž Palacký formuloval to tak, že dějiny české zakládají se »na sporu s Němectvem, čili na pojmání a zamítání spůsobův a řádův německých od Čechů«, na sporu, jež jindy vymezil slovy »stýkání a pctýkání«, »vzájemné pronikání«, »přemáhání a zažívání rozmanité cizoty«. To pak považoval za nutné a prospěšné pro náš vývoj kulturní, nezamlčuje ani, že stránka česká obapolného vlivu toho byla více trpná než činná. A byl to Palacký, jenž pronesl památná slova: Neoddal jsem se historii, abych ji z německých pazourů vytrhl, ale abych ji v pravdě její poznal, padni komu padni! Krátce: ve vědeckém prostředí českém práce rázu poslední knihy Bretholzovy by byla zcela nemožná. A vyšla-li by z rukou méně významných přece, dostalo by se jí jistě v zápětí zaslouženého odmítnutí.

Může-li dnes brněnský Tagesbote (15. ledna) citovati několik úsudků německých historiků, pochvalujících si knihu Bretholzovu, není to důkaz, že Bretholz má pravdu — takový důkaz se nikomu a nikdy podařiti nemůže! — nýbrž je to důkaz, jak zpolitisovali se přemnozí němečtí historikové v letech

katastrofy a jak žalostně podlehla jejich povinnost k pravdě zaujetí národně-politickému. Dokladem je tu i posmrtný svazek díla Hauckova s jeho kapitolou o českém husitství. I když počítáme s tím, že velká většina německých badatelů nezná našich dějin, aby bez velkých studií utvořila si vlastní úsudek, i když počítáme s váhou jména Bretholzova ze starších dob — stačí přece přecházi si v Tagesbotu citovaný posudek starého J. Losertha, který se o české dějiny nejednou prací zasloužil, abys s podivem postihl smysl jeho: nelze se s tím sice všude ztotožniti, ale je to dobře, že to Bretholz udělal, v pramenech jsou (prý) opory pro to »a politickému postavení Němců v zemích sudetských může to jen prospěti...« Jak žalostným omylem je i závěr tohoto projevu, bylo již vyloženo. Jsem zvědav na další úsudky a výroky německé vědy o knize Bretholzově. Můžeme býti naprosto klidni — ponescu-li se tyto úsudky v duchu dobrých zdání citovaných Tagesbotem, bude to jen hanba německé vědy.

Vím ovšem, že mé kritické stati vyzní na prázdno především u Bretholze samého. Bretholz napsal, že by prof. Zycha byl musil svou knihu z r. 1912 o právním vývoji Prahy dáti do stoupy, kdyby měl přikloniti se k stanovisku jeho. Tedy Zycha (podle Bretholze) nemohl vzdáti čest pravdě proto, že se byl již dříve vyslovil v jiném směru. Je-li Bretholzovo nazírání na povahu vědeckého přesvědčení vesměs tohoto druhu, nemohu se ovšem oddávati naději, že se Bretholz odhodlá dáti po mé kritice dvě své knihy do stoupy. Také prof. Šusta napsal r. 1913 klidný, podrobný a působivý, ovšem rozhodně odmítavý rozbor první knihy Bretholzovy (mohl jsem ho leckde užiti s prospěchem) — Bretholz naň vůbec nereagoval a v druhé knize zašel ve svých fantasích ještě dále. Jak zbavil se Bretholz věcné a pěkné kritiky Vojtíškovy, jak od-

pověděl Urbánkovi, píšícímu se zvláštní umírněností, je známo těm, kteří boj sledovali. Dovedu si tedy představit, jaké asi povahy bude Bretholzova odpověď na mou adresu. Na jednu pravdě podobnou část jeho repliky odpovím ihned. Bude-li Bretholz protestovati proti příkrosti mého úsudku, proti vracejícím se charakteristikám metody jeho à la padělek nebo kombinovaný klam, prohlašuji předem, že všechny tyto výrazy, jakož i zmínky o hájkovině a srovnání práce Bretholzovy s padělanými Rukopisy jsou věcně, jak jsem i ukázal, plně oprávněné. Bylo se mi přemoci nejednou, abych neužil výrazu ostřejšího. Neboť kniha Bretholzova musí rozhořčiti badatele tím více, čím lépe se s ní seznámí, musí rozhořčiti již proto, že psána je autorem odborně vědecky vyškoleným. A musí indignovati každého, kdo žádá od vědecké práce neobmezenou úctu k pravdě, i každého, kdo naučil se nenáviděti ty, kdo strannými pamflety rozsévají a prohlubují národnostní spory v naší vlasti.

Objevy Bretholzovy

Objevy Bretholzovy

Josef Pekař

Tato brožura^[red 1] je otiskem devíti statí, jež vyšly v Lidových Novinách ve dnech 9. až 23. února 1922. Přetisk je na některých místech doplněn, event. opraven. Kniha *Bretholzova*, jíž se práce obírá, má titul „Geschichte Böhmens und Mährens“, díl I. (až do r. 1419) a vyšla r. 1921 v Liberci. Str. 237.

Odesílaje korekturu brožury k tisku, dovídám se, že B. Bretholz počal v brněnském Tagesbote uveřejňovati svou odpověď na ni. Dovoluji si upozorniti čtenáře předem, že odpověď Bretholzova nebude moci vyvrátiti nic z toho, co je v mé práci podstatného, jinými slovy, že moje výklady zůstanou i po odpovědi Bretholzově základem poučení o povaze a ceně Bretholzovy knihy.

V Praze 3. března 1922.

Údaje o textu	
Titulek:	Objevy Bretholzovy
Podtitulek:	Čili od které doby sedí Němci v naší vlasti
Autor:	Josef Pekař
Zdroj:	PEKAŘ, Josef. <i>Postavy a problémy českých dějin</i> . Praha : Vyšehrad, 1990.
Vydáno:	1922
Licence:	 PD old 70

Obsah

- [\[I\]](#)
- [\[II\]](#)
- [\[III\]](#)
- [\[IV\]](#)
- [\[V\]](#)
- [\[VI\]](#)
- [\[VII\]](#)
- [\[VIII\]](#)
- [\[IX\]](#)

Redakční poznámky

Toto jsou redakční poznámky projektu Wikizdroje, které se v původním textu nenacházejí.

1. Kniha původně vyšla pod stejným názvem roku 1922 v Brně, nákladem Historického klubu v Praze.

Citováno z „https://cs.wikisource.org/w/index.php?title=Objevy_Bretholzovy&oldid=147207“

Stránka byla naposledy editována 23. 7. 2017 v 22:54.

Text je dostupný podlicencí Creative Commons [Uveďte autora](#) – [Zachovejte licenci](#) případně za dalších podmínek. Podrobnosti naleznete na stránce [Podmínky užití](#).

Objevy Bretholzovy/I

< [Objevy Bretholzovy](#)

Objevy Bretholzovy

Josef Pekař

I

II ►

Celý svět dosud věřil, že německý národ vstoupil do zemí českých jako trvalý spoluobyvatel jejich teprv v časech německé kolonisace východoevropské, to jest v době od konce 12. století do polovice století 14. V nové své knize, s níž čtenáře Lidových Novin seznámily již články Urbánkovy, snaží se německý historik moravský *Bertold Bretholz* zdůvodniti mínění naprosto odlišné: německý národ sedí prý v našich zemích od doby mnohem starší, starší víc než celé tisíciletí. Nepopírá — bohudík — že se sice někdy v 6.—8. století přistěhovali do Čech a Moravy Slované a že snad většinu země ovládli, ale tvrdí, že Němci-Markomané se vedle nových obyvatel zachovali jako zvláštní a dosti početný národ, ba dokonce, že na rozdíl od nových příchozích byli lidmi svobodnými (ten pojem možno čtenáři ztlumočiti asi dnešním termínem „páni“), kdežto velká většina slovanských příchozích záležela z nesvobodné masy. Tedy jeden každý Němec „pán“ od počátku, Čech až na jisté výjimky otrok od počátku — takový je obraz našich nejstarších dějin od 6. do 13. století, nakreslený Bretholzem. Upozorňuji ovšem, že protivy: německý pán — český otrok, v té ostrosti, jak mnou byla právě formulována, u Bretholze výslovně nenajdete. Neboť Bertold Bretholz je, jak víme z jeho výmluvných obran, pouze vědec a proto cele vzdálen myšlenky porušiti bezpředsudnou objektivnost svou jakoukoliv příchutí předpojatosti národnostní. Ale buď jak buď — podle smyslu to tam tak je, a tak to má s potěšením chápati dušička německy cítícího čtenáře.

Údaje o textu	
Titulek:	Objevy Bretholzovy
Podtitulek:	Čili od které doby sedí Němci v naší vlasti [I]
Autor:	Josef Pekař
Zdroj:	Postavy a problémy českých dějin
Vydáno:	Praha : nakladatelství Vyšehrad, 1990
ISBN:	80-7021-057-5
Licence:	 PD old 70

Jak vidíte, nemohu potlačiti ironických vět na samém počátku. Ujišťuji, že to není má vina. Bretholz vystoupil se svým učením již v knize z roku 1912, ale tenkrát hájil je takovým způsobem, žes mohl dojíti přece k závěru, že jde jen o politování hodný vědecký omyl. Dnes to není možno. Ale suďte sami.

Bretholz předesílá své knize kapitolu, která pojednává o *vývoji českého dějepisectví a jeho stavu na počátku 20. století* a která nutně stává se přehledem českého snažení kulturního vůbec. Kapitola má jen 18 stran — tím charakterističtější je, jak jich autor využil. V době do 16. století uvádí jménem a krátkým výkladem jen kronikáře Kosmu a dva české kronikáře cizího původu (Marignolu a Eneáše Sylvia), kromě čtyř řádek o Pulkavovi. Tedy o slovansky psaných legendách ani slova, o českém Dalimilovi ani slova, o době husitské ani slova (kromě všeobecné zmínky, že z dob tak pohnutých zachovaly se zprávy od současníků; za to se cituje slovně stíznost krále Ferdinanda I., že „národ český většinou vědami opovrhuje“; to se ještě dokládá dalším citátem z projevu soudobého českého profesora. Očekávali-li byste, že objektivní autor, když již dostal se k otázce poměru Čechů k myšlenkám pokroku a vzdělání, zmíní se *aspoň slovem* o mravní a kulturní náplni husitství nebo o Českých bratrech, že snad vzpomene si na slova téhož chváleného Eneáše Sylvia, že „ten nešlechtný lid kacířský to jediné dobré má pro sebe, že libuje si v naukách“, zklamali byste se načisto! Postihnete dokonce, že ani toho kronikáře Kosmu nám Bretholz přáti nechce. „Nebyl to Čech, nýbrž původem Polák“, poznamenává. Tedy národně uvědomělý Čech Kosmas nebyl Čechem, protože jeho *praděd* byl se zajatými Poláky zavlčen do Čech. Nevím, jak by se tvářil Bertold Bretholz, kdyby někdo *outo* metodou chtěl zkoumati starobylost jeho němectví.

A v době od 16. století je, rozumí se, zmíněné již české opovrhování vědami Bretholzovi vítaným přechodem k láskyplnému (řekl bych) výkladu o *kronice Hájkově*, jejíž „rafinované padělačství“ ovládá situaci až do konce století 18. Ani slovo o Budovcovi, Skálovi, Slavatovi, Stránském, Komenském, Balbínovi, pravím ani slovo — ač odkaz na dílo jejich nebyl by mohl býti potlačen historikem jen trochu spravedlivým, také proto, že mravně povznesenou snahou své práce a částečně i obsahem jejím rozešli se daleko s bajkářem Hájkem. Po krátkých zmínkách o popravčím Hájkově, Dobnerovi a o Pelclovi dostáváme se konečně k *Palackému*

(jemuž je tu věnováno jen o několik řádek méně než Hájkovi) a hned potom konečně k nejdůležitějšímu podle Bretholze prameni a zdroji novodobé české historiografie, *k padělaným rukopisům* Zelenohorskému a Královédvorskému. *Celých pět stran* věnoval Bretholz tomuto tematiku, tedy víc než třetinu celé kapitoly, pokud se jí obíráme. Zmínil se ovšem o boji o Rukopisy i o úplném vítězství popěračů pravosti. Ale neskončil výkladem, že duch Rukopisů je dávno vykořeněn z české historiografie moderní, že někteří Čechev v reakci proti romantickým omylům zašli až na nejzazší opačné póly (teorie Peiskrovy), že Palackého pojetí českých dějin, s dobou romantismu těsně souvisící, není dnes zastáváno žádným z českých historiků. Právě naopak: Bretholz se nerozpakoval vyvrcholit svůj stranný výklad o českém dějepisectví tvrzením, že celé dílo Palackého stalo se obětí Hankových padělků, a poněvadž na Palackém tkví a od něho závisí veškerá pozdější vědecká práce o českých dějinách, je veškerá tato práce právě v základních otázkách obětí *lži a klamu*. Proto je potřeba nového vzdělání českých dějin, založeného na *spolehlivých* pramenech... Toho úkolu se ujímá Bertold Bretholz...

Napsal jsem již v Českém časopise historickém, že celá tato kapitola je napsána způsobem neslýchaným a že se třeba přemáhati, aby potlačil slovo ostřejší. Pokud jde o Palackého, je známo obecně, že hlavní cíl a těžiště své práce viděl v době husitské a že jeho romantické pojetí českých dějin byl by našlo svou formulaci i bez Rukopisů, neboť Rukopisy samy byly již plodem a nikoliv pouze původcem těchto myšlenek. Rukopisy ovšem na některé partie díla Palackého měly vliv nesporný a to nepříznivý, ale říci, že celé dílo jeho a celá skoro staletá práce potomní je jimi znehodnocena, je netoliko směšné upřílišování, nýbrž i křiklavá nepravda. Poznáme ostatek ještě dokonaleji cíl, smysl i věcnou prázdnotu toho, co tu je napsáno o Palackém. Prozatím nechtěl jsem víc, než rozbořením první kapitoly postihnouti *ducha* Bretholzovy práce. Tento duch je jedním slovem řečeno šalba. Jde o stranné a rafinované sestavení dat a souvislostí a o stranné zamlčení jiných. Vše to je daleko od snahy po poznání pravdy a tudíž daleko vědy. Je to národními předsudky naplněný, nerozpačitě za svým bojovným cílem jdoucí žurnalismus. Toto poznání musí nám býti cennou pomůckou při studiu jeho práce vlastní.

Citováno z https://cs.wikisource.org/w/index.php?title=Objevy_Bretholzovy/I&oldid=41281

Stránka byla naposledy editována 21. 1. 2010 v 08:04.

Text je dostupný pod licencí [Creative Commons Uveďte autora – Zachovejte licenci](#) případně za dalších podmínek. Podrobnosti naleznete na stránce [Podmínky užití](#).

Objevy Bretholzovy/II

< [Objevy Bretholzovy](#)

Objevy Bretholzovy

Josef Pekař

◀ I

II

III ▶

Slyšeli jsme, jaký důraz klade Bretholz na to, že falešné rukopisy Hankovy porušily všechno dosavadní studium o našich dějinách, a slyšeli jsme, že je to Bretholz sám, jenž odhodlal se konečně celý dosah klamu odhaliti. Slyšeli jsme to nikoli bez jistého zahanbení. Neboť celá generace českých vědců namáhala se shledat a zocelit důvody, že Rukopisy jsou novodobým padělkem — a nepostřehla jedné z hlavních známek podvrhu, na kterou připadl teprve roku 1921 Bretholz! Oč jde? Jde o toto: Palacký, tvrdí Bretholz, vystoupil první s učením, že v 13. století počíná se v Čechách německá kolonisace a s ní zavádění tak zv. německého práva, kdežto až do konce 12. století byli Čechové podle Palackého jedinými obyvateli českých zemí. Bretholz tvrdí, že toto pojmání situace vnutily, vnutiti musily Palackému *teprve falešné rukopisy Hankovy*. Rukopisy to prý byly, jež poskytly Palackému „nepochybný důkaz“, že Čechy století 9.—12. byly zemí „ryze slovanskou“ „bez nejmenšího příměsku německví“. *Proto* nemohl Palacký mluvit o Němcích v Čechách před 13. stoletím než jako o náhodných příšlecích bez většího významu a *proto* musil položit počátek rozsáhlé německé kolonisace Čech až do doby porukopisné, do 13. století. A poněvadž mínění Palackého ovládlo úplně a poněvadž zejména německé historiky přimělo, aby široce rozpisovali se o německé kolonizaci českých zemí v 13. století, je zřejmo, jakého ohromného vlivu ve vědecké produkci středoevropské nabylo drzé dílo Hankovo. A všichni se dali napálit, všechny kapacity německé, domácí i cizí — až na jediného Bretholze! Tak argumentace Bretholzova naplňuje se mocnou dramatickou souvislostí, a překvapující myšlenka jeho, jež obsahuje v sobě také obvinění německé vědy z povrchnosti, zavírá v sobě ovšem i omluvu a to zcela uspokojující: vším vinen je jen nestoudný český švindl...

Údaje o textu	
Titulek:	Objevy Bretholzovy
Podtitulek:	Čili od které doby sedí Němci v naší vlasti [II]
Autor:	Josef Pekař
Zdroj:	Postavy a problémy českých dějin
Vydáno:	Praha : nakladatelství Vyšehrad, 1990
ISBN:	80-7021-057-5
Licence:	 PD old 70

o náhodných příšlecích bez většího významu a *proto* musil položit počátek rozsáhlé německé kolonisace Čech až do doby porukopisné, do 13. století. A poněvadž mínění Palackého ovládlo úplně a poněvadž zejména německé historiky přimělo, aby široce rozpisovali se o německé kolonizaci českých zemí v 13. století, je zřejmo, jakého ohromného vlivu ve vědecké produkci středoevropské nabylo drzé dílo Hankovo. A všichni se dali napálit, všechny kapacity německé, domácí i cizí — až na jediného Bretholze! Tak argumentace Bretholzova naplňuje se mocnou dramatickou souvislostí, a překvapující myšlenka jeho, jež obsahuje v sobě také obvinění německé vědy z povrchnosti, zavírá v sobě ovšem i omluvu a to zcela uspokojující: vším vinen je jen nestoudný český švindl...

Jak si Bretholz zakládá na „zcela novém světle“, jež svým výkladem vrhl na souvislost věcí, četli jsme ještě nedávno (v prosinci) v jeho stati v Tagesbotu. Podíváme-li se však na to nové světlo blíže, ztratí se hned a zbude jen trochu podivu nad lehkomyšlností a trochu soustrasti nad katastrofou nové hypotézy. Je známo především, že padělané Rukopisy vypravují i o událostech z 13. století (například Tataři u Olomouce), jak mohly tedy utvrditi Palackého ve víře, že Čechy byly prosty Němců jen do konce 12. století? Ale důležitější je, že Rukopisy volají a vychovávají k nacionálnímu nadšení protiněmeckému: ve dvou básních líčí vyhnání Němců ze země, v jedné z nich dokonce předchozí opanování země Němci, zavádění německého práva a německého náboženství. Libušin soud líčí vlastně boj mezi právním názorem českým a německým a také báseň „Sedání“ mluví o nedávných bojích s Němci a varuje před nebezpečím německým. Tato skládání, seznamující s vracejícími se vpády Němců do země a celý národ v radostném volání pobízející opětovně na frontu protiněmeckou, skládání, v nichž vystupuje i český vůdce s jménem nepochybně německým (Beneš Heřmánov) — ta že *musila* Palackému vnutiti pevné přesvědčení, že Čechy století 9.—12. byly zemí „bez nejmenšího příměsku německví“? Z nich že nabyl Palacký jistoty, že německá kolonisace počíná se teprve v 13. století? Čtenář necht' posoudí sám, jak pevný je základ Bretholzovy theorie.

Palacký ostatek nepotřeboval naprosto Rukopisů, aby se přiklonil k mínění, že v 9.—12. století byly Čechy zemí národem slovansko a aby proto vymyslel hypotézu o kolonizaci německé v 13. století. Přečtete si *Brentanovo* epos Die Gründung Prads z r. 1815, *Ebertovu* Vlastu z r. 1829 a vůbec celou tehdejší německou literaturu o starověkých Čechách, jak nás s ní A. Kraus seznámil — celý svět těchto nejstarších Čech pověsti nebo Čech na úsvitě historie je tu slovanský, a o německém nebezpečí neví ještě ničeho. A otevřete-li čtvrtý díl J. B. Schelsova díla „Geschichte der Länder des österreichischen Kaiserstaates“, vyšlý ve Vídni r. 1821, najdete tam v přehledu dějin českých výklad, že slovanskost obyvatelstva české zemi nestačovala — proto byli s národem směšování

nejen četní zajatci váleční, ale „v rozličných dobách byli zváni do země i němečtí osadníci“. „*V době obou Otakarů přišlo zejména mnoho Němců do Čech a na Moravu.* Tím promísením zjemnil se mrav národní a řeč německá rozšířila se v celé zemi, zejména však v městech.“

Jediný citát tento postačí, aby celou Bretholzovu konstrukci podvrátil vniveč. Z čeho viní Bretholz Palackého, o čem tvrdí, že bylo *Pelcovi*, písíci r. 1788 o dějinách Němců v Čechách, ještě neznámo nebo nejasno a co prý jen vlivem Rukopisů bylo poprvé formulováno Palackým, bylo vysloveno v podstatě *dávno před Palackým*. Uvážíme-li, že Schels je pouhý kompilátor, je zjevno, že jeho pojetí dějin německých v Čechách, které je v základě i pojetím do Bretholze obecně platným, musilo ve vědecké literatuře střeoevropské ozvati se důrazně již před rokem 1820. Nemám tolik času, abych doklady toho shledával; poznamenávám jen, že již Pavel Stránský v znamenité monografii své o státu českém, sepsané r. 1633, ví, že městská práva magdeburská, jež prý zatlačila staré městské právo české, jsou dílem německých přistěhovalců, jichž počet v zemi rozmnožili králové Vratislav a Přemysl II. Krátce: s myšlenkou, že falsátor Hanka a skrze něho Palacký jsou otci víry v německou kolonisaci Čech v 13. století, musíme se naprosto rozloučiti.

Citováno z https://cs.wikisource.org/w/index.php?title=Objevy_Bretholzovy/II&oldid=40563

Stránka byla naposledy editována 9. 1. 2010 v 00:16.

Text je dostupný podlicencí [Creative Commons Uveďte autora – Zachovejte licenci](#) případně za dalších podmínek. Podrobnosti naleznete na stránce [Podmínky užití](#).

Objevy Bretholzovy/III

< [Objevy Bretholzovy](#)

Objevy Bretholzovy

Josef Pekař

◀ II

III

IV ▶

Důrazné ujišťování Bretholzovo, že Palacký čerpal své přesvědčení o ryzí slovanskosti Čech před 13. stoletím z falešných Rukopisů, předpokládá, že z jiných zpráv o stavu Čech 9.—12. století takového přesvědčení nijak nabýti nemohl. Skutečnost je ovšem jiná. Je tuším známo s dostatek, že nejstarší naše tradice legendární i kronikářská století 10.—12. je naplněna jistotou, že Čechové jsou prvými obyvateli země české, že nemá tušení o tom, že by tu byl kdy před Čechy seděl národ jiný. Ta jistota je sama argumentem, jak nepochybnou jevila se předkům našim v století 10.—12. stará výhradná slovanskost země — Čechové teprve v 15. století počínali se dovídati, že v zemi jejich bydlili kdysi národové jiní, a teprve tenkrát nabývali vědomostí o starých bojích svých předků s Franky v 9. století, o nichž neproniklo do kroniky Kosmovy nic mimo nejasnou paměť o poplatku Čechům uloženém. A také všechen ostatní ráz a obsah české letopisné tradice z 10. až 12. století nemohl než ztvrzovati jistotu, že Čechy i Morava byly zeměmi s obyvatelstvem slovanským — fakt ten jevil se tak samozřejmým, že po celá staletí nenapadlo nikomu, kdo se starou českou historií obíral, dotknouti se ho jakoukoli pochybností. I to je jistě argumentem pro sebe. Bylo zřejmo z této letopisné i listinné tradice ovšem, že německví od počátku do vlastí našich rozličně vnikalo, ale právě z hojných zpráv o tom, jak společnost česká si toho všímala a jak, nejednou bojovně, proti německým příšlecům nebo vůbec zdůrazňovala přirozenou slovanskost země, jak častěji promluvila slovy národněčeského uvědomění, nemohl nikdo dojít k závěru jinému, než že Němci, usazující se v Čechách, byli tu cizím živlem, a že posice, jichž tu do druhé polovice 12. století nabyli, byly přirozeným důsledkem geografické polohy Čech a jejich politické, církevní a kulturní závislosti na německém sousedství. Krátce: příslušné prameny samy musily Palackého (a s ním každého jiného historika) vésti k přesvědčení, že Němci do konce 12. století byli u nás živlem cizím a výjimečným; že by jich tu v té době vůbec nebylo, Palacký nikdy netvrdil, ano opřel se Kosmovi, že by je byl Svytlahněv vesměs vyhnal; také o rozsahu a významu německé kolonisace země v 13. století věděl Palacký vskutku daleko, daleko méně než víme dnes.

Údaje o textu	
Titulek:	Objevy Bretholzovy
Podtitulek:	Čili od které doby sedí Němci v naší vlasti [III]
Autor:	Josef Pekař
Zdroj:	Postavy a problémy českých dějin
Vydáno:	Praha : nakladatelství Vyšehrad, 1990
ISBN:	80-7021-057-5
Licence:	 PD old 70

Vraťme se k Bretholzovi. Přesvědčili jsme se, že snažil se čtenáři namluviti, že poznání, jež je prostě výsledkem studia příslušných pramenů, bylo vneseno do českého dějepisu z padělků Hankových. Poznali jsme také, s jakou revoluční thesí vystoupil — ne pouze proti Palackému, ale proti veškeré dosavadní práci vědecké o našich starších dějinách. Očekávali bychom právem, že vážný badatel, odváží-li se již hájiti theorie, která tak pronikavě zvrací dosavadní jistoty, přistoupí k thematu s náležitou opatrností i pohotovostí. Čekali bychom jistě, že proběře důkladně premisy a závěry vládnoucího dosud mínění, vyloží vratkost starších názorů podle své nejvyšší schopnosti, event. vyvrátí důkladně námitky, jež byly proneseny proti jeho knize z roku 1912. Toho však Bretholz *neučini!* Co místo toho čtenáři na oporu svého vynálezu podal, je, jak ještě poznáme, daleko úplnosti a svědomitosti, jež v kampani tak dalekosáhlé by byly na místě. Očekávali bychom dále, že pravděpodobnost nebo správnost nového názoru svého dovodí i pozitivně a vyvrátí předem všechny námitky proti němu. Jak by bylo možné, musíme se zajisté tázati, aby v Čechách a na Moravě seděly na stu nebo snad na dvou stech místech roztroušené obce markomanských Germánů, mluvící ještě podle všeho starým markomanským jazykem, obce záležející z mužů svobodných („pánů“), jak by tu seděly pŕltisíciletí mezi slovanským obyvatelstvem a jak by ani jediná zmínka o tom podivném stavu nevnikla na příklad do bohaté české kronikářské tradice 12. století nebo do některé zprávy zahraniční? Jak by bylo možné, abychom nečetli o německých (či markomanských) jménech místních v zemi, neslyšeli v kronikách hojná germánská jména, nedověděli se nic o vlivu této svobodné početné vrstvy cizí v životě právním, ústavním, kulturním, církevním? Jak vyložit, že ze staré markomanštiny nezachovalo se nic v české němčině 13.—14. století, popřípadě že není z ní

přejatých slov v staré češtině, a jak vyložit, že naši Němci mluví nářečími svých zahraničních sousedů? Jak vysvětliti sociální privilegovanost těchto markomanských osad, když je a priori pravdě podobno, že zbytky Markomanů záležely z barbarů, nestojících kulturně pranic výše než čeští Slované? jak vysvětliti posice jejich a poměr k slovanskému okolí hospodářsky? jak vysvětliti, že se během pŕltisíciletí neposlovanili nebo nebyli vyhubeni v bojích s okolím, jež lze jistě předpokládati? Atd. *Žádnou* z těchto otázek si však Bretholz opravdově nepoložil a na žádnou neodpověděl. *Lehkomyslnost*, s jakou si při konstrukci své převratné teorie počínal, je úměrná šalebné povrchnosti, s jakou psal pověstnou úvodní kapitolu své knihy

Ale na tom není dosti. Nejen domácí naše prameny z 10.—12. století utvrzují badatele v jistotě, že země naše byly zeměmi lidu slovanského, ale i všechny *zahraniční*, v tom ovšem především německé, zápisy a relace shodují se v tom jednosvorně od samého počátku, to jest od konce 8. století. Slyšíme od počátku o Čechách a Čechách jako o „zemi Slovanů“, „národu Slovanů“ (také *imů*), o Slovanech českých, o „Sclavani“ atd. atd. Mohl-li i tato svědectví Bertold Bretholz pominouti mlčením? Nikoliv, nikoliv — Bretholz se přece o tom, ovšem jen jednou, jen o tažení Karla Velikého proti českým Slovanům zmínil. Ale je ku podivu: v jeho reprodukci mluví se „von einen Kriegszug Karls d. Grgegen „Slawen“ in Böhmen“ (str 39).

Nemusím snad upozorňovat mnoho na *význam uvozovek*, jimiž Bretholz svědecký výrok staroněmeckého kronikáře (jediný výrok z přemnohých) přizpůsobil své teorii. Neváhám také říci, že tu máme co činiti s očividným *paděláním* dokladů. Vědou, která takto postupuje, lze ovšem dokázat všechno.

Abychom padělků lépe rozuměli, třeba vzpomenout onoho místa Bretholzovy knihy, kde vykládá, jak *Karel Veliký*, buduje francskou říši, zachoval se podobně jako *Bismarck* r. 1866: odhodlal se vyloučiti z ní (prozatím) Němce v sudetských zemích. Části „německého národa“, sídlící za hraniční linií hor českých na východě, zůstaly tak odtrženy od soukmenovců v říši, protože byly se Slovany silněji promíseny Ale nová hranice prý vskutkudělila *jen Němce od Němců*

Jak vidíme, má Bretholz za to, že Markomané a Quadové v naší vlasti seděli v době slovanské jako *početný* a sousedům dobře známý *národ*, s nímž možno pro budoucnost Frankům počítati. V pramenech nenašel Bretholz pro tyto fantasie ovšem nejmenší opory, naopak pouze data, znající v Čechách té doby *jenom Slované*. Jeho *uvozovky* jsou pamětihodnou ukázkou, jak zatočil s výpovědí pramenů, nechtějících mu býti po vůli.

Citováno z https://cs.wikisource.org/w/index.php?title=Objevy_Bretholzovy/III&oldid=41282

Stránka byla naposledy editována 21. 1. 2010 v 08:07.

Text je dostupný podlicencí Creative Commons Uveďte autora – Zachovejte licenci případně za dalších podmínek.
Podrobnosti naleznete na stránce [Podmínky užití](#).

Objevy Bretholzovy/IV

< [Objevy Bretholzovy](#)

Objevy Bretholzovy *Josef Pekař*

◀ III

IV

V ▶

Bretholz, jak víme, nás ujišťuje, že v Čechách sídlili a sídlí Markomani a na Moravě Quadové nepřetržitě od doby narození Kristova. Historikové vědí, jak je tato these sporná již pro staletí nejstarší; sám jsem přesvědčen, že sídla Markomanů byla od 2. století po Kr. (ne-li i dříve) na dolní Moravě až k Dunaji a sídla Quadů dále na Slovensku. Ale mám za pravděpodobné, že Markomani ovládli občas jiné čeledi germánské, v pozdějších Čechách sídlící, a také za pravděpodobné, že kmeny germánské jmen většinou neznámých seděly tu možná až do 5. století. Ano, nevyklučuji, že některý z nich zůstal tu nebo vtrhl sem již v době počínající se okupace slovanské, aby se konečně v moři slovanském — počestil. Předpoklad, že Markomani vydrželi v Čechách až do 6. století a že část jich, nesmíšenější se se Slovany, těšila se „právu seburčení“ až do doby husitské, je dosud vědeckou specialitou Bretholzovou.

Údaje o textu	
Titulek:	Objevy Bretholzovy
Podtitulek:	Čili od které doby sedí Němci v naší vlasti [IV]
Autor:	Josef Pekař
Zdroj:	Postavy a problémy českých dějin
Vydáno:	Praha : nakladatelství Vyšehrad, 1990
ISBN:	80-7021-057-5
Licence:	 PD old 70

Jak závažná svědectví Bretholz ignoroval, jak jiná si „upravil“, aby mohl držeti se své theorie, zčásti již víme. Je otázka, jak vypadají *pozitivní* argumenty jeho these. Prvý z nich je pokusem představit čtenáři na určitém případě, jak oba národové české země, starousedlí Markomanové i nově příšlí Slované, rozdělili se bratrsky o osazenou půdu. Příklad našel Bretholz v kraji žateckém, jehož obyvatelstvo podle Kosmy známo bylo ostatku země pod dvěma jmény: *Žatčané* a *Lučané*, jmény, jež je odvoditi od názvu hradního střediska krajského — to prý Markomanům slulo „*Saaz*“ (odtud prý odvozeno české „*Žatec*“), Slovanům „*Louka*“ (odtud „*Lučané*“). Krajské zřízení je prý beztoho původu markomanského, takže Slovanům, vstupujícím do země, bylo možno zaříditi se podle hotové již organisace správní, tedy usaditi se do krajů markomanských a v některých z nich dokonce domoci se většiny... Vše to jsou dětinské dohady. Víme zajisté, že o krajském zřízení možno mluvit v Čechách teprve od konce 10. století, kdy země byla politicky scelená v moci knížat pražských (a toto zřízení je napodobeno, podobně jako jinde v sousedství, organisaci říše *franké*, nesouvisí s Markomany žádným způsobem), před tím pak že země dělila se v kmenová knížectví, kolik kmenů, tolik původně samostatných státeků. I tu nemůže býti žádné souvislosti s Markomany. Hlavní je ovšem, že dohad Bretholzův předpokládá, že „*Saaz*“ je jméno prastaré, markomanské, „*Louka*“ pozdější, teprve po příchodu Slovanů v užívání vešlé. Ale Kosmas dí zcela určitě, že obyvatelé kraje *žateckého* před tím, než založen byl hrad *Žatec* sluli *Lučané*, dí výslovně, že název *Žatčané* je *novější, mladší*. O slovanskosti jeho pak nemožno pochybovati, stejně jako o nemožnosti názvu „*Louka*“ pro opevněné hradiště. Prvý argument Bretholzův tkví krátce zase jen ve smělém znevážení nepochybných svědectví pramenných i fakt linguistických.

Jiný argument, který bychom dnes víc než kdy jindy čekali, bohužel chybí: roku 1912 vykládal totiž Bretholz, že staročeská ústava jeví nápadnou podobnost s ústavou starých, domněle markomanských Bavorů, a to v tom, že v ní hraje zvláštní úlohu *číslo pět* (kníže Slavník měl pět hraničních hradů, proti Frankům bojovalo r. 872 pět českých knížat, r. 1134 vytrhli bojovníci z pěti krajů proti Polsku, *Žatecko* se dělilo v pět krajů). Jaká příležitost dnes ukázat na pověstnou českou parlamentní pětku! Skoro litujeme, že Bretholz, snad pod dojmem ironického odbytí, jehož se objevu jeho dostalo v Českém časopisu historickém od J. Šusty r. 1913, argument tak závažný ze svých dedukcí vyloučil. Poznamenati ovšem třeba, že u těch Bavorů ta pětka doložena byla pouze dohadem, že *jak se zdá*, panovalo Bavorům původně pět knížat... ~~Ž~~ak se někdy vyrábí věda!

Ale zato najdeme argument nový: Roku 880 psal prý papež Svatoplukovi Moravskému, že arcibiskupu Methodovi mají býti poddány všechny kostely a duchovenstvo země „ohne Unterschied der Nationalität, jedweden Volkes, das innerhalb der Grenzen deiner Provinz lebt“. Zde je naznačeno patrně, že na Moravě žily vedle sebe aspoň dva národy! Ale podíváte-li se do originálu, poznáte, že

tam stojí: „Nařizujeme, aby Methoda byli poslušni všichni kněží, diakoni a klerikové, kteří v zemi jeho se nalézají,“ „ať jsou to Slované nebo z kteréhokoli jiného národa“. Tedy zase očividný *padělek*! Jde, jak patrně zcela jasně, *pouze o duchovenstvo*, jež na Moravě bylo zčásti řeckoslovanské, zčásti německé, zčásti vlašské. Nejblíže následující argument tvrdí, že roku 872 válčí Frankové s knížaty českými, jejichž *jména* jsou zčásti slovanská, *zčásti německá*. Jde tu o jednu z těch tajemných pětěk, výše dotčených (která však *nota bene* v jednom rukopise vyrůstá na šestku!) Ale v ní najdeme *jen jedno* jediné německé jméno: Heriman — a to dokazuje o Markomanech v tehdejších Čechách zrovna tak málo, jako jméno Arnulfova syna Svatopluka, který zemřel jako král lotrinský, o Slované v Lotrinsku. Svatopluk Moravský byl mu při křtu kmotrem, a Němeček dostal slovanské jméno. Možná, že tomu u Herimana bylo podobně.

Velmi určitě zní argument následující, že na *mincích českých* v době Boleslavů v 10. století je *německý nápis* GOT, na jiných latinsky DEUS (Bůh). To prý je výmluvný důkaz, jaké místo zaujímal Němci a němčina v tehdejší hospodářském životě českém. Vskutku je to jen důkaz, že Bretholz sedl na lep naivním výkladům některých numismatiků. Prvé české mince z 10. století byly vesměs zhotoveny podle vzorů bavorských nebo anglosaských a snad i cizími minciři, ale německých nápisů na nich nebylo žádných, ani u nás, ani v Německu, ani kde jinde; tu všude výhradně ovládla *latina*, a čeští Markomané neměli nároku na žádnou výjimku. Kdyby byl Bretholz otiskl čtenáři fotografie dotčených kusů a s nimi několika jiných kusů s podobně záhadnými nápisy z té doby, byl by i horlivé souvěrce své přesvědčil o bezcennosti své argumentace. Že ostatek hospodářský význam domnělých Markomanů v Čechách 10. století nemohl býti valný, plyne i z Bretholzovy knihy, v níž se upozorňuje na to, že arabsko-židovský otrokář, jenž pobyl v Čechách ko r. 967, zmiňuje se sice, že do Prahy přicházeli obchodníci uherští, ruští, muslimští, turečtí, židovští (obchodní horizont Prahy je obrácen ještě cele k východu), ale nic neví o německých. Dodám, že také bavorský celní řád z počátku 10. století ví jen o „*Slovanech*, kteří z Čech za obchodem přicházejí“. Tedy zase nic o Markomanech. Německé obchodníky můžeme v Praze předpokládati teprve o sto let později. Němci 10. století byli ještě daleko toho, aby měli kolonie v zemích východních.

Zbývá tedy jediný, pravím jediný doklad — nikoli, že u nás seděli Markomani, ale že němčina byla v 10. a 11. století ve vyšších vrstvách české společnosti jazykem obřadným. Jde tu o zprávu Kosmovu, že při nastolení prvního pražského biskupa Dětmara (975) zpívalo duchovenstvo latinsky, kníže a velmoži odříkávali *německou* formuli „Kriste smiluj se a všichni svatí pomáhejte“, kdežto lid volal „Krlěš“. Kdybychom neznali s dostatek Čechy a českou společnost doby Kosmovy právě z kroniky Kosmovy a nevěděli, jak byla *nepochybně česká* a jak jediný velmož německého původu, s nímž se v ní setkáváme, jménem Markvart, provázen je jako křičící výjimka ihned přídomkem „*Teutonicus*“, mohli bychom snad ze zprávy zmíněné poznávat, že dvůr a vyšší šlechta dávala přednost němčině nebo byla německá. Ale víme-li že šlo o pouhých deset slov naučené říkanky, kterými jediné tehdejší laik dovedl hlasitě projevit svou účast při bohoslužbě (písní v našem slova smyslu nebylo), říkanky, již němečtí kněží naučili i slovanské velmože, protože slovanského vzdělání starodávného řeckého pozdravu „*Kyrie eleison*“ neznali, dojdeme k závěru, že zpráva Kosmova nestačí k důkazu, že „*německá řeč* byla vedle latinské při bohoslužbě u dvora obvyklou“, jak usuzuje Bretholz. Mám za pravděpodobné, že většina velmožů ani nerozuměla smyslu slov modlitby, již odříkávala, stejně jako lid nebyl si vědom toho, co znamená tajemné „*Krlěš*“. Ostatek dohaduji se, že Kosmova zpráva má zcela určitý cíl. Kosmova nejlepší leta spadají do vlády krále Vratislava /1061—92), o němž víme (ale nikoliv z Kosmy), že zakročil v Římě marně o povolení *slovanské mše* Čechům. Kosmas byl rozhodným protivníkem této žádosti a v kronice své užil výkladu o založení biskupství pražského k rafinované agitaci proti jejím straníkům. Vymyslel si, že české biskupství bylo založeno přímo papežem, ale s tou prý podmínkou, že Čechové nesmějí držeti se „*sekt* národa bulharského, nebo ruského či slovanského jazyka“. Listinu papežskou toho obsahu padělal a vložil do své kroniky na příslušné místo. To vše je známo. S tím však souvisí, jak se dohaduji, proč i instalaci prvního biskupa vyličil s podrobnostmi tak překvapujícími (neboť z 10. století věděl ku podivu málo, na příklad ani kdy a od koho bylo založeno pražské biskupství), totiž aby dotvrdil, že *Kyrie eleison* laiků bylo v Čechách od počátku totéž, jako v církvi na západě, jinými slovy, že se nerecitovalo *slovanské Kyrie eleison*, tedy pravděpodobně naše známé: *Gospodi pomiluj ny!* To je ovšem pouze moje hypotéza; k posílení stanoviska svého proti Bretholzovi ji neuvádím a také jí k tomu účelu nepotřebuji; naopak připouštím v důsledku jejím, že německá modlitbička odříkávala se u nás ještě počátkem 12. století. Ale věřím, že slovanské „*Gospodi pomiluj ny*“ jí neustoupilo všude.

Tak by Bretholzovi zbyl jen jediný argument, že Němci v Čechách před polovicí 11. století byli vskutku v jistém počtu usazení — ale právě jeho se Bretholz *nedovolává*. Pochopíme, proč — je to totiž podrobné vypravování Kosmovo k r. 1055. Jak kníže Spytihněv nařídil, aby všichni Němci, bohatí i chudí, usedlí i příchozí, byli *do tří dnů* země prázdní. Kritika rozličně se pokoušela zprávou otřásti, ale nedovedla více, než učiniti pravděpodobným, že vypuzení nevztahovalo se snad na všechny Němce (na příklad opaty

a mnichy klášterní) a že důvody činu nejsou jasné, protože Spytihněv ve svém protiněmectví nebyl důsledným. Ale popříti, že rozkaz byl vydán a podle všeho i proveden, není možno, protože Kosmas tu píše o věcech, jež se staly za jeho paměti, poněvadž se o tom zmiňuje na dvou místech své práce a čin označuje jako pamětihodný pro všechny věky

Pamětihodným by měl býti především Bretholzovi — neboť vyhnání Němců Spytihněvem nebo i odhodlání je rázem vyhnati ze země prokazuje *samo* dostatečně, že dohady Bretholzovy, jakoby v zemi vedle slovanského seděl od nepaměti *národ* německý, a to národ svobodný, s „právem sebeurčení“, jsou pouhými fantasiemi. Ze zprávy Kosmovy plyne nepřímě, ale bezpečně (a to vysvítá i jinak z pramenů) že Němců v Čechách do polovice 11. století bylo málo; postihujeme-li jich od 12. století v zemi znenáhla víc a více, jde tu zřejmě o Němce *nově příchozí* od doby nástupce Soběslava, Vratislava krále. Bretholz opakuje znovu a znovu: protože v pramenech není (prý) zpráv o tom, že se Němci do Čech ve větším počtu stěhovali, třeba předpokládati, že tu byli od počátku. Z toho, co jsme vyložili o vyhnání jich r. 1055 a významu jeho, je viděti, jak směle rozchází se argumentace Bretholzova se svědectvím pramenů.

Jaký je celkový výsledek našeho kritického přehledu o ceně kladných argumentů, jimiž podepřel Bretholz svou markomanskouthesi? Výsledek je ten, že pro mínění Bretholzovo není důkazu *nižádného*. Jsou jen stopy a doklady toho, že v 10.—11. století Němci a to pouze v skrovném počtu a jako cizinci se v zemi osazovali a že vlivy říše německé, k níž Čechové byli připoutáni politicky i církevně, jevíly se v prostředí československém způsobem rozličným. Ďtpak věděli historikové čeští i cizí dávno před Bretholzem.

Citováno z https://cs.wikisource.org/w/index.php?title=Objevy_Bretholzovy/IV&oldid=41283

Stránka byla naposledy editována 21. 1. 2010 v 08:30.

Text je dostupný podlicencí [Creative Commons](#) [Uveďte autora – Zachovejte licenci](#) případně za dalších podmínek. Podrobnosti naleznete na stránce [Podmínky užití](#).

Objevy Bretholzovy/V

< [Objevy Bretholzovy](#)

Objevy Bretholzovy

Josef Pekař

◀IV

V

VI▶

Od vyhnání Němců z Čech r. 1055 uplynulo bezmála půldruhého století, než malý zlomek Němců v zemi se znovu usadivších domohl se práva býti kladenu na roveň Čechům svobodným. Časově prý doklad toho máme v tak zvaném *privilegiu soběslavském*, vydaném německé obci v pražském podhradí. Jako byly Bretholzovi padělané Rukopisy úhelným kamenem výkladu, že kolonisování Čech a Moravy Němci v 13. století je pouze výmyslem Palackého, tak je mu privilegium Němců pražských východiskem a základem učení o *starobylé svobodě a sebourčení* českých Němců-Markomanů. A jako v případě prvním, tak i v tomto jsou závěry Bretholzovy výsledkem hrubých omylů a nerozpačité, u vážného badatele nepochopitelné machy

Privilegium, jež se zove soběslavským, nezachovalo se nám v originále, nýbrž v dvou opisech městských knih pražských z 15. století. Nejde vlastně pouze o privilegium knížete Soběslava (Soběslav panoval 1173—1179), nýbrž o jakousi reprodukcii listiny Soběslavovy a listiny Přemysla Otakara I. (†1230), spojených v jedno v době krále Václava I. (1230—1253) a jím v té formě potvrzených a doplněných; takto vzniklý celek je stvrzen potomními králi Přemyslem II. a Janem I. (nikoli Václavem II.). Prvá polovice vlastního privilegia hlásí se celkem do doby Soběslavovy, druhá do doby Přemysla I.; v této je již řeč o *městě Praze*, jež řídí se německým právem (*městská obec pražská založena byla teprv v době Přemysla I.*), v oné vidíme německou obec ustavenou ještě asi jako soukromý spolek a nadanou nižším soudnictvím podle německého práva, pod vlastním rychtářem a s vlastním kostelem a knězem, a žijící v podhradí pražském vedle Románů (Valónů), Židů a ovšem i Čechů. Že tu jde o společnost nedomácího původu, zřejmo z prvních slov privilegia („přijímám Němce v milost a ochranu svou“) a z ustanovení, že všichni příchozí cizinci mají se řídit právem jejich. Že jde většinou o obchodníky příšle z říše, vysvítá z toho, že pokuty mají platit ne v české, ale řezenské minci. V první části listiny praví Soběslav, že Němcům v podhradí pražském, protože liší se svými právními zvyklostmi od Čechů, dovoluje, aby se spravovali svým německým právem, jak jim to bylo dopřáno již králem *Vratislavem*. Z ostatních ustanovení listiny, jež týkají se většinou řádu trestního, vytýkám zatím větu, jež je formulována jako důrazné připomenutí nevěřícím, to jest větou: Vězte, že Němci jsou lidé svobodní!

Listina, o níž jde, budí svým obsahem nejednu pochybnost, ale není zde místo to vykládati. Připusťme, že je pravá vesměs — v podstatě zajisté náleží k těm bezpočetným listinám doby kolonisační, kdy se příchozím do země německým osadníkům, zakládajícím obce městské, zaručovala od krále svoboda osobní a samospráva soudní a civilní a přidával rozličná hospodářská privilegia. Víme, že měšťané měst královských, vzniklých od počátku 13. století, stali se plnoprávními politickými občany českými, tedy v svobodě své na roveň postavenými českým pánům a rytířům — v listině, o níž jde, shledáváme se s prvou stopou tohoto nového stavu; je přirozeno, že jsou to němečtí měšťané ~~an~~ *pražští*, kteří první slyší české úřední ujištění: Jste lidé svobodní!

Ale co z toho neudělal Bretholz! Z listiny vyplývá, že již král Vratislav (1061—1092) slíbil ochranu Němcům, usadivším se v podhradí pražském, a dopřál jim soudní samosprávu podle německých zvyklostí právních, jak se to ve středověku v takových případech rozumělo samo sebou. Dostali-li již tenkrát Němci písemné stvrzení, v němž by je král ujistil svou ochranou, nevíme, ale pochopíme, že po vyhnání Němců ze země r. 1055 o ně stáli a snad je i dostali. Ale Bretholz píše *jakoby již král Vratislav* v 11. století *vydal* pražským Němcům privilegium *téhož obsahu, jež známe teprv z doby o víc než sto let pozdější z doby Soběslava až Václava I.!*

Údaje o textu	
Titulek:	Objevy Bretholzovy
Podtitulek:	Čili od které doby sedí Němci v naší vlasti [V]
Autor:	<u>Josef Pekař</u>
Zdroj:	Postavy a problémy českých dějin
Vydáno:	Praha : nakladatelství Vyšehrad, 1990
ISBN:	<u>80-7021-057-5</u>
Licence:	 <u>PD old 70</u>

To je první klam' jeho. Druhý záleží v tom, že svobodu danou výslovně německé obci pražské, eventuálně již městu pražskému, vztahuje se smělostí bezpříkladnou na všechny Němce v Čechách usazené — a to nejen usazené od doby Soběslavy, nejen od doby Vratislavovy, ale od nepaměti!

Nemám bohužel dosti místa, abych demonstroval čtenáři celou tu šalebnou, nepěknou hru, kterou tu Bretholz s nezasvěceným čtenářem provozuje. Ale uvde aspoň to nejdůležitější. Listina praví o Němcích v podhradí pražském, že „nejdou povinni účastnit se vojenského tažení, leč by šlo o obranu vlasti. Je-li kníže na výpravě mimo Čechy, jsou Němci povinni hájiti Prahy dvanácti štíty.“ Hle, volá Bretholz, jaký byl rozdíl mezi německým a slovanským obyvatelstvem země! Slované jsou povoláni do boje, kdykoli kníže země jako man císařův musí účastnit se tažení jeho, buď si to kamkoli — a Němci zůstanou doma, aby hájili vlasti. Listina, pokračuje, sice mluví jen o obraně hradu Prahy — ale kdo hájil ostatních hradů země, kdyžtž „slovanské obyvatelstvo“ musilo knížetě provázet do vojen zahraničních? Jistě zase Němci („doch wohl wiederum nur die Deutschen“). A mohla hrstka obchodníků, příšlých z ciziny, hájit *celé země*? Proto nezbývá než odpoutat se od mylného a bezdůvodného předpokladu, jakoby Soběslavova listina platila jen pro několik přivandrovalých Němců v Praze, a předpokládat, že platila *Němcům* v zemi *vůbec*, že Němci nebyli cizinci a obchodníci, nýbrž starousedlý, se zemí srostlý národ, rozsazený po všech místech vojensky a hospodářsky důležitých...

Co věta, to klam a na jednom klamu vybudován je klam druhý. Lituji, že jiného slova nemohu užiti — klamal bych sám čtenáře, kdybych to pojmenoval jiným jménem. *Tím způsobem* vlastně dokázána je these Bretholzova, že všichni Němci byli lidé svobodní, ano svobodnější než sami Čechové, že byli starousedlým národem v zemi a zaujímali v ní místa zvláště důležitá. Vyvracet to není vůbec třeba — každý čtenář vidí přece sám, jak ohromný je rozdíl mezi slovy privilegia a mezi tím, co z toho udělal Bretholz. Ale upozorniti třeba přece, že Bretholz, aby potlačil nedůvěru čtenáře *celožamlčel* (!) mu důležitou věc, že totiž Němci pražští mají hájiti Prahy dvanácti štíty, nebo, jak je v druhém, asi lepším textu, postavit 12 mužů u každé brány. Již z pouhého data o tak skrovné pomoci vojenské — *jde o 12—36 mužů!* — by se pozornější čtenář poučil, že svůdný obraz, jak na pouhých Němcích záležela obrana *celé země* (!) a jak ubozí Čechové musili se vláčet daleko za hranicemi, kamkoli by velel německý vrchní lenní pán jejich, je (opakuji) kombinovaný klam. A vtipnější čtenář také pochopí, že pražští Němci, právě proto, že byli obchodníky, podnikateli, živnostníky, prosili naléhavě, aby nemusili (dosáhli-li již rovnoprávnosti s Čechy svobodnými a tím také povinnosti státi na povel k vojně) účastnit se dalekých výprav. Neboť to by je zničilo hospodářsky. Ale svobodný Čech měl dědictvím nebo lénem od krále své poddanské vsi nebo statky, jejichž důchod nejen mu dovoľoval, ale namnoze byl určen k tomu, aby splnil kdykoli to, co bylo prvou povinností jeho: jíti v boj tam, kam král povelí. Měšťané bojovali pravidlem (jak i z našeho privilegia vysvítá) pěšky a hodili se proto málo k tažením dalekým; proto obyčejně setkáváme se v privilegiích měst svobodných s ustanoveními, jež snižují vojenskou povinnost měšťanů na míru nepatrnou. Ve Francii na příklad v celé řadě měst omezena byla časová délka městské vojenské výpravy na jediný den, pouze do západu slunce (podobné privilegium dostala Vídeň), proto i jinak postihujeme, jak města snaží se vymknouti i skrovné branné povinnosti nebo stavět raději najaté žoldnéře. A dočetli jste se snad v kronikách někdy o tom, jak Němci, samí Němci bránili celé země české, zatímco „slovanské obyvatelstvo“ bojovalo za hranicemi pro německého císaře? Podle Bretholze to přece musilo býti pravidelný zjevem od počátku českých dějin! A můžeme mu nevěřiti, když jsme slyšeli z úst jeho slavnostní ujištění, že se chce odpoutat od lživých a držet se jen spolehlivých pramenů?

Ale zanechme ironických otázek a potěšme se jen výsledkem jeho práce, té práce, která chtěla učiniti konec velké lži v českých dějinách. Hájek žil v době, jež nepokládala za hřích doplniti historii tam, kde vypovídala službu, bajkou dle potřeby a také Hanka a přátelé jeho nebyli odborně školenými historiky, členy a spolupracovníky předních institucí vědeckých v Berlíně a ve Vídni. Padělaným Rukopisům českým dostalo se po stu letech v díle Bretholzově zajímavého pendantu českoněmeckého. Kdežto však šlo před sto lety v Praze o výrobek mladých nadšenců, skládajících hrdinské romantické básně, oděť se novodobý padělek českoněmecký v roucho nejdokonalejší, nejmodernější vědy!

Citováno z https://cs.wikisource.org/w/index.php?title=Objevy_Bretholzovy/V&oldid=40596

Stránka byla naposledy editována 9. 1. 2010 v 20:10.

Text je dostupný pod licencí [Creative Commons Uveďte autora – Zachovejte licenci](#) případně za dalších podmínek. Podrobnosti naleznete na stránce [Podmínky užití](#).

Objevy Bretholzovy/VI

< [Objevy Bretholzovy](#)

Objevy Bretholzovy

Josef Pekař

◀V

VI

VII▶

Pravil jsem, že listina Soběslavova-Přemyslova náleží již do počátků důležitých proměn hospodářských i sociálních, jež přivodila do konce 12. století německá kolonisace. To je právě, jak víme, tvrzení, jež Bretholz chce vyvrátit, tvrzení, proti němuž staví svou theorii, že Němci, a to svobodní Němci žili v zemi od časů markomanských a že žádného stěhování Němců do Čech a Moravy mimo skrovné výjimky nebylo, ani nebylo potřebí. Proto nás ujišťuje znovu a znovu, že upřilicují všechny dosavadní výklady, jak již v 11.—12. století slovanský ráz země porušován byl zakládáním německých klášterů, německým duchovenstvem, zejména vyšším, německými kupci, německými manželkami Přemyslovců, nebo (jak sám dobře dodává) německými válečníky, jimž od druhé polovice 12. století počali siliti své posice čeští panovníci proti začasté nespolehlivé české šlechtě. Proto opakuje, že všechny tyto cizí živly nemohly způsobiti tak nápadného poněmčení země,

jak je postihujeme v 13. století. Ač i tyto vývody Bretholzovy jsou zřejmě tendenční, lze jich po mém soudu užiti někde s prospěchem, to jest položit si otázku, zda jsme význam počínajícího se poněmčování země v 12. století tu a tam nepřeceňovali. Ovšem, odmyslíme-li si tyto z ciziny příslé živly, o nichž nás zpravují prameny, ze života tehdejších českých zemí, nezbude tu již pranic, ale pranic německého — kromě Markomanů existujících vskutku jen ve fantasii Bretholzově. Také připustiti musíme, že velké zněmčení naší vlasti, jak je poznáváme v 13.—14. století, nelze cizím přílivem, o němž vědí prameny z 12. století, nijak vysvětliti. Pro to velké zněmčení máme však vysvětlení jiné, to jest hromadnou *německou koloniaci* od konce 12. století.

Z odporu k tomuto výkladu vznikla Bretholzova kniha: Čechy Bretholzovy byly zajisté kolonisovány Němci v Čechách starousedlími, potomky Markomanů. Bretholz své stanovisko motivuje především tvrzením, že *prameny* o nějaké koloniaci českých zemí Němci zahraničními *ničeho nevědí* — a to že by nebylo možné, kdyby teprve v 13. století počalo se tak hromadné osazování cizinců v zemi. Prameny jak víme, nevědí ovšem také ničeho o nějakých potomcích Markomanů v Čechách, ale na takové křiklavé methodické nedůslednosti podle všeho nezáleží. Třeba však připustiti, že v české kronikářské tradici 13. století nemáme přímých zpráv o koloniaci, jejím rozsahu a významu. Ale nesmíme zapomenouti, že pro dobu 13. století vůbec žádné kroniky české nemáme, nýbrž pouze řadu nesouvislých analistických skládání, jen na některá období se omezujících a hospodářským a právním proměnám, jež dály se nehluchně po celé století, přirozeně pozornost nevěnujících. ale že přece v pramenech našich zprávy o osazování cizích Němců jsou, to plyne již z usilovné snahy Bretholzovy dovoditi, že zprávy ty nedokazují, co vskutku dokazují. Kroniku českou, jednotným pohledem české dějiny přehlížející, máme od doby Kosmovy teprve až v práci *Dalimilově* z počátku 14. století.

Bretholz nás ujišťuje, že Dalimil stíhal svou nenávistí jenom Němce zahraniční, nikoli Němce v Čechách osazené (Markomany). Je to ovšem *nepravda*, charakteristická pro autora, chtějícího takovýmito prostředky podepřítí své učení, že nebylo mezi Čechy a Markomany žádné nechuti národnostní; co tvrdí Bretholz, týká se jen německého vzdělání Dalimilova. Ale práce Dalimilova poskytuje nám první český pohled do minulosti z doby, kdy země byla již vlastně osazena dvěma národy; její svědectví, a snad právě pro její tendenci protiněmeckou, nemůže býti v otázce, kterou se obíráme, přehlédnuto. Poznáme hned — a to je pro náš spor velmi významné — že Dalimilovi je *Němec a cizozemec jedno a totéž*, že nenávist jeho k Němcům neví nic o nějakém rozeznávání Němců v zemi starousedlých a Němců z ciziny přichozích, že se u něho vrací obava, že Němci z říše chtějí českou zem osaditi a Čechy vyhubiti, že vlastenecký povel jeho zní: v zemi Němcův nepouštějte! Jeho stížnosti na panovníky české, od vévody Fridricha počínajíc, jenž „počal Němce mocně v zemi zvátí“, nářky, že Němcům dávají se dědiny, města, hrady, a jeho známé, z hloubi duše

Údaje o textu	
Titulek:	Objevy Bretholzovy
Podtitulek:	Čili od které doby sedí Němci v naší vlasti [VI]
Autor:	<u>Josef Pekař</u>
Zdroj:	Postavy a problémy českých dějin
Vydáno:	Praha : nakladatelství Vyšehrad, 1990
ISBN:	<u>80-7021-057-5</u>
Licence:	 PD old 70

tryskající verše o nebezpečí německém vůbec, ukazují (stejně jako verše *Alexandreidy* nebo písně na oslavu *Viléma z Valdeka*), že Němci v Čechách usazení v první polovici 14. století byli považováni mezi Čechy té doby za živel *cizí*, přišlý s podporou králů českých z *ciziny*.

Nikdo o tom ovšem před Bretholze nepochyboval, jako nepochyboval nikdo, že soudobý letopisec náš, zaznamenávající k roku 1257, že král Přemysl založil město Malou Stranu, vyhnal z místa Čechy a usadil tam „alienigenas“, rozuměl tím Němce cizozemce. Ale Bretholz chce čtenáři namluviti, že Čechovi slul český svobodný Němec-Markoman, usedlejší v zemi než Čech sám, „alienigena“! Nikdo také nepochyboval o podstatnosti zprávy kronikáře Neplacha (z doby Karla IV.), že Přemysl Otakar II. volal Němce do země a Loketsko, Trutnovsko a Kladsko jim rozdal v držení, zprávy to, jejíž předpoklady jsou přece jinými svědectvími rozličně opřeny. Nebudu obtěžovati čtenáře výkladem, jak se Bretholz snaží váhou svědectví tohoto otrásti. Spokojme se poukazem na to, že tvrdí *nepravdu*, dí-li že Dalimil nikde před rokem 1278 se nezmiňuje o povolávání Němců z ciziny do Čech (srovn. výše), a zastavme se z to u výkladu, jímž chce odvaliti s cesty hlavní zprávu listinnou, že němečtí kolonisté v Čechách pocházeli z ciziny. V témže totiž slavném listu Soběslavově-Přemyslově, v téže „magna charta“ svobody německé v Čechách, jak ji známe z listiny, vydané králem Václavem I., praví Václav, že obnovuje ustanovení, jež od knížat země české obdrželi Němci pražští „*od prvního povolání jich do Čech*“. Tedy zde na místě zvláště důležitém a z pramene nejautoritativnějšího dovídáme se, že Němci v podhradí pražském jsou původu *cizího*, zahraničního, a že to byl pravděpodobně král Vratislav v druhé polovici 11. století, jenž je do země první povolal a ochranu jim zaručil. Svědectví toto musil Bretholz vyvrátiti *stůj co stůj*, měla-li obstáti jeho základní these, měla-li vyjíti jeho kniha. Podařilo se mu to? posuďte sami. Král Václav prý tu nemyslí na povolání Němců do Čech skrze knížata česká, to jest nemyslí prý to, co jeho listina jasně povídá, nýbrž, opíraje si o známá slova *bible*, má na mysli „první jejich prapočáteční *povolání od Boha*“. K tomu jsou v poznámce připojeny tři citáty z bible: žádný z nich ovšem nemluví o „prvém povolání“, žádný o „povolání do Čech“. Tedy nejen že je starobylost markomanských Němců v Čechách šťastně obhájena, ale vstup jejich do země před dvěma tisíciletími je biblickými slovy vyložen z tajemného úradku samého Hospodina...

Kdo se musí utíkat k tak krkolomným pokusům záchrany utvrzuje pouze jistotu, že hájí věci nemožné.

Citováno z https://cs.wikisource.org/w/index.php?title=Objevy_Bretholzovy/VI&oldid=41285

Stránka byla naposledy editována 21. 1. 2010 v 08:34.

Text je dostupný pod licencí [Creative Commons Uveďte autora – Zachovejte licenci](#) případně za dalších podmínek. Podrobnosti naleznete na stránce [Podmínky užití](#).

Objevy Bretholzovy/VII

< [Objevy Bretholzovy](#)

Objevy Bretholzovy

Josef Pekař

◀VI

VII

VIII▶

Tak doslova s pomocí Boží, podařilo se dokázat Bretholzovi, že o žádném přistěhovalectví Němců do zemí českých nemůže býti řeči. Závěr z toho byl nasnadě: protože Němci u nás ve 14. století byli usazeni ve velkém počtu, je zřejmo ze všeho, že tu ve velkém počtu byli od nepaměti, od doby markomanské, jak již výše bylo „dokázáno“.

O těchto sudetských Markomanech víme z Bretholze, že od knížete Soběslava či vlastně prý již v 11. století od krále Vratislava dostali privilegium, které potvrdilo jejich staré právo na sebeurčení. A tak také tito svobodní němečtí muži, vykládá Bretholz dále, nezatížení břemeny a otrockými službami všeho druhu, pod nimiž sténalo slovanské obyvatelstvo země, to byli a býti mohli, kteří vzali na se úkol, dáti veškerenstvu českého obyvatelstva vyšší úroveň sociální, právní a hospodářskou. Oni to byli, kteří počali od začátku 11. století vytvářeti *svobodné obce městské*, založené na

německém právu sebeurčení, všude v podhradí knížecích hradů a na hospodářských křižovatkách, kde seděli. Tak vznikla *města*, jejichž obyvatelstvo spravovalo se svobodným německým právem; 13. století je nikoli počátkem, nýbrž již vrcholem tohoto vývoje. Neboť počátky města *Žatce* lze prý konstatovat již roku 1004, *Kladsko* je počátkem 12. století hotovým městem, a i na jiných místech, kde historikové dosud předpokládali pouze knížecí *hrady* (civitates, jako na příklad v Boleslavi, Nymburce (!), Bílině, Brně, Znojmu, jde prý vlastně o vznikající nebo již hotová města. V Čechách byl tak časný vznik městské obce možný proto, poněvadž tu byla od počátku základní podmínka její, to jest svoboda, to jest právo na sebeurčení ústavního a správního německých mužů markomanských; přistoupilo-li k tomu opevnění osady jejich a uznání jejich výsad od knížete zemského (a to, jak víme, stalo se již z krále Vratislava v 11. století), bylo město hotovo. Pak přispěla existence Němců v zemi k povznesení její kultury, neboť znenáhla i české obyvatelstvo stalo se účastno práv Němcům slušících. Při všem tom nebylo příkré protivy mezi Němci a Čechy — teprve náboženské rozvášnění země v husitství ji stvořilo.

Nejdříve upozorním čtenáře zcela mimochodem na patrné rozpaky Bretholzovy, co říci o německém, *vesnickém osídlení* venkova českého v 13.—14. století — s tím také souvisí, že mluvě o velkostaticích, jež si v zemi vybudovaly německé kláštery, vyhne se jakékoli zmínce o tom, že tyto kláštery zakládaly také nové německé vesnické osady. Německých sedláků bylo u nás zajisté mnohem víc než německých měšťanů — ale Bretholz byl své Markomany nadal od počátku vynikajícím postavením právním a sociálním, že nyní neví, jak by vyložil, jak se z většiny jich mohli státi sedláci. Ti nebyli totiž ani podle nového „německého“ práva lidmi svobodnými ve smyslu politickém (jako ostatek ani měšťané poddanských měst). Krátce skutečnost je taková: Bretholz dal všem Němcům v českých zemích od počátku svobodu tutéž, jakou měli Němci v podhradí pražském, event. v městě Praze od doby Soběslavovy či domněle již Vratislavovy. Vyložil, že česká povinnost jejich hájit „vlasti“ se zbraní v ruce je dokonce vyvyšovala nad obyvatele jazyka českého. S tím obrazem je, soudím, těžko srovnati postavení německého selského obyvatelstva v zemi od 13. století, jež osobně sice, aspoň převahou, jak to v území kolonizačním bylo pravidlem, bylo svobodno, ale jehož právo sebeurčení bylo vrchnostmi obmezeno rozličně, takže mluvíme raději o polosvobodném nč svobodném stavu selském té doby. A z doby starší nám ovšem Bretholz nějakou osadu markomanských „svobodných sedláků“ představití nedovedl.

Co je mnohem důležitější, je fakt, že výklad Bretholzův, jak z iniciativy a prostředků českých Němců-Markomanů samotných u nás vznikla německá města a ovládlo německé právo, je novým a zvlášť výmluvným argumentem pro *nemožnost jeho teorie* i pro malou míru jeho historického chápání vůbec. Bretholz chce to, co se stalo v Čechách a na Moravě od konce 12. století do počátku 14. století, *vytrhnouti z velké souvislosti* všenněmeckého díla *kolonizačního* té doby a vyložiti vše z domácích poměrů českoněmeckých. A tu jsme právě u *základního omylu* jeho. Kdybychom neměli *ani jediné* přímé zprávy, že české země byly v 13.

Údaje o textu	
Titulek:	Objevy Bretholzovy
Podtitulek:	Čili od které doby sedí Němci v naší vlasti [VII]
Autor:	<u>Josef Pekař</u>
Zdroj:	Postavy a problémy českých dějin
Vydáno:	Praha : nakladatelství Vyšehrad, 1990
ISBN:	<u>80-7021-057-5</u>
Licence:	 PD old 70

století kolonizovány Němci příšlymi z ciziny, stačila by spousta listin z té doby, jež dotýkají se rozličně nových německých měst a vesnic v zemi založených, aby nás poučila bezpečně, že všechny *podmínky a formy právní a hospodářské* převratového zjevu toho jsou u nás v podstatě *tytéž* jako ve všech jiných územích, jež ovládla německá kolonisace, jinými slovy, že pokrytí českých zemí bohatou sítí německých osad v 13.—14. století je částkou velkého díla, známého v dějinách pod jménem německé kolonisace východoevropské. A kdybychom neměli v rukou *ani jediné* zachovalé listiny z českých zemí století 13., ani řádečky svědectví o tom, co se od konce 12. století v Čechách a na Moravě stalo, dospěli bychom k pevnému přesvědčení, že v té době byly země české kolonizovány z ciziny příchozími Němci. Jediný pohled na půdorys našich měst, jediná připomínka „rynku“, „rathouzu“, „purkmistrů“ atd., jediné seznámení s jejich řády soudními, správními a hospodářskými, jediný pohled na města zcela téhož typu vnějšího i života právního v Uhrách, Sedmihradech, Polsku, Slezsku, Lužicích, v Německu vlastním by nás o tom přesvědčil nade všechnu pochybnost. Chtít to, co se stalo v Čechách a na Moravě, vyloučit z této jediné možné souvislosti (jako to chce Bretholz), hledat pro česká města vysvětlení jiné, místní, nezávislé na zjevu evropském, jehož stopy kolem dokola zapsaly se na věky nesmazatelně do povrchu všech zemí středo- a východoevropských (ano i západoevropských), je počínání odsouzené předem k naprostému nezdaru. Německá kolonisace považuje se právem za jeden z největších dějinných výkonů německého lidu v minulosti. Od dalekých měst v ruském Pobaltí až do Bosny, Od Lübecku do Sedmihrad, od horního Rýna d Dunaje do východního Polska — všude tu zbudovala německá podnikavost a životní síla v době poměrně krátké sta a sta měst a městeček a tisíce vesnic — ale Bertold Bretholz nás chce přesvědčiti, že jenom Čechám a Moravě, zemím v samém středu východní fronty ležícím, byl by se tento živelný proud vyhnul zcela!

Problém, o nějž jde, zní přece, jak vysvětliti, že Čechy a Morava naplnily se v 13. až 14. století množstvím německých osad, jak ze země dosud skoro úplně slovanské stala se země národnostně smíšená. Nuže, my víme bezpečně, že to byla německá kolonisace, jež *země uherské* naplnila od 12. století počínajíc spoustou německých sídel, stvořivši někde kompaktní ostrovy německého osídlení (na Slovensku totiž dosud nepovstal žádný Bretholz, aby dokázal, že tamní Němci žijí tam nepřetržitě od *Quadů*), my víme, že podobně vnikl německý příliv do *Polska*, že poněmčil tu většinu *Slezska*, že dokonal poněmčení největší části *Lužice* — jak můžeme se vzpíratí výkladu, že zapravil i země české, výkladu nejpřirozenějšímu, o jehož správnosti přesvědčuje nás povaha německého osídlení v naší vlasti ve všech směrech, výkladu, pro nějž mluví naše situace geografická a pro nějž lze uvést i přímé zprávy pramenné? Odmítnouti toto řešení by bylo možné jen, kdybychom měli po ruce vysvětlení jiné, dokonaleji, nepochybněji zdůvodněné. Ale tím jistě není prázdný dohad Bretholzův o starodávných Markomanech v Čechách. Víme přece, že tento dohad je opřen v podstatě na závěru, že prý není žádných zpráv o kolonizování Čech Němci zahraničními. Bretholz chce totiž i zde „doklad“, chce úřední potvrzení kronikáře, podle zásady, že co není v aktech, neexistuje. Bretholz nepozoruje, že české středověké město dává mu celým svým rázem vnějším i životem vnitřním odpověď přímou a zcela určitou.

Bretholz sice naznačuje rozličně, že mezi postupem Němců, kolonisujících severní Německo nebo Uhry na jedné a české země na druhé straně, jsou *rozdíly*. S uměním, které již známe, to jest s uměním upravovat si nerozpačitě fakta pro okamžitou potřebu, vykládá na příklad, že v *Polabí* byli slovanští pohané většinou od Němců vyhlazeni a že jen tím třeba vysvětliti vstup Němců do „země, jež všechna ležela prázdná, zpusťovaná a neobydlená“. Není to sice pravda, ale budiž — Bretholz však jakoby zapomněl na *Slezsko*, kde nebylo žádného vyvražděného pohanství, nebo na *Meklenbursko, Rujanu, Pomořany*, kde (jako všude jinde) volala slovanská křesťanská knížata sama německé kolonisátory do země. Bretholz předstírá dále, že zejména v Čechách cizích kolonistů třeba nebylo — zde nebylo prý hladu, jenž byl (prý) důvodem pro povolání Holanďanů do Uher, ani nebezpečí od Kumánů jako v Sedmihradech, ani potřeby povznést zemědělskou kulturu země. Tato poslední nepravda zdá se mi zvlášť zajímavou u českoněmeckého historika. Může-li dnešní Němec v naší vlasti s pýchou na něco poukázati, je to fakt, že pravidlem nejhorší a pro zemědělství nejméně příznivé končiny země proměnila houževnatá pracovitost německého sedláka-kolonisátora v půdu kulturní (vzpomeňme jen širého kdysi pásma horských a hraničních lesů), že ujala se půdy, o kterou český sedlák *nestál* a kterou český gruntovní pán dovedl učiniti výnosnou pouze pomocí německých přistěhovalců! A jaký je vlastní důvod tohoto podivného způsobu psaní? Jedině ten, aby čtenář spíše uvěřil, že tu těžkou nádenickou prací, kterou bylo podstoupiti několika generacím pracovitých a skromných německých sedláků, kolonisujících pohraniční pralesy starých Čech, vykonali svobodní Markomani, ten „Herrenvolk“, usazený v zemi od nepaměti a shlížející s patra na slovanské polootrocké obyvatelstvo, robotami a dávkami přetížene!

Již odtud je patrné, že pokus vysvětliti německou kolonizaci naší vlasti jako dílo svobodných potomků markomanských musí *ztroskotati*. Byli to převahou lidé *nesvobodní*, závislí a jistě i utečenci, kteří nenalézajíce slušné obživy ve své vlasti, v zástupech vydávali se do zemí dalekého východu (asi jako v 19. století do Ameriky), aby tam dosáhli příznivějších podmínek životních, aby

nabyli vlastní půdy a osobní svobody. Tak u nás vznikl polosvobodný stav selský a domohl se práv a svobod, jichž sedláci v Německu samém ještě nepoznali, leč výjimkou, šlo-li na příklad také o osady kolonisační jako byla sídla holandská v severním Německu.

I jinou ostatně cestou můžeme dojít přesvědčení, že domnělí Markomané nemohli s německou kolonizací českých zemí mít nic společného. Staří Germáni, jak známo, měst neznali a městský život nedovedli; proto můžeme vzít na to, že čeští Markomani neskrývali po staletí v srdci ideál českého svobodného města a že nemohli mít ponětí o tom, co je to obec na tak zvaném německém právu. Vývody Bretholzovy, že Žatec byl městem již od počátku 11. století nebo Kladsko na počátku 12. století atd., jsou omylem zrovna tak hrubým a hmatavým, jako kdyby někdo dokazoval, že staroměstská mostecká věž je z 12. století. Svobodná města podobné povahy jako později byla u nás města a městečka doby kolonisační počínají se od století 10. vyvíjeti ve Francii, pak v dnešní Belgii a Holandsku a v krajinách porýnských vůbec; v 12. století je svobodná obec tam již hotova a hojně rozšířena. Jakkoli rozličné jsou výklady o vzniku středověkého města a autonomní nebo poloautonomní obce vůbec, nemůže být pochybnosti, že jen napodobením šířila se novina ze západu na východ, to jest že ji do Čech mohl přinést jen cizinec nebo zavést ji Čech z ciziny. Tuto myšlenku lze rozvinouti rozličně; že se srovnává se skutečností, poznáváme i z toho, že čeští Markomani žádného *vlastního právního typu* autonomní obce nebo svérázného typu v půdorysu jejím *nevytvořili*. A to by bylo sotva možné, kdyby byli začali tvořit městské obce již (jak tvrdí Bretholz) od 11. století, to jest od doby, kdy jich ještě nebylo nikde v německém sousedství. Neboť práva městská, jež v našich zemích ovládla, byla vesměs *práva měst zahraničních* /na příklad magdeburské, norimberské, vídeňské aj.). To, jakož i fakt, že česká města měla své stolice odvolací v řízení soudním v zmíněných městech *cizích*, dosvědčuje také velmi určitě a velmi výmluvně, že naše městské právo, náš městský stav je dílem *cizí německé kolonisace* a naprosto ne plodem úsilí domnělých Markomanů. Že nenedostává se zpráv, jež dosvědčují přímo, že jednotliví měšťané měst českých 13.—14. století pocházeli z ciziny, že známe řadu měst v říši německé, odkud se přistěhovali, poznamenávám jen mimochodem.

Krátce: obírejme se otázkou s kterékoliv stránky, vždy přijdeme k bezpečnému poznání, že markomanská theorie Bretholzova je myšlenkou *nemožnou a nesmyslnou*

Citováno z https://cs.wikisource.org/w/index.php?title=Objevy_Bretholzovy/VII&oldid=47921

Stránka byla naposledy editována 25. 6. 2011 v 06:51.

Text je dostupný podlicencí [Creative Commons Uveďte autora – Zachovejte licenci](#) případně za dalších podmínek. Podrobnosti naleznete na stránce [Podmínky užití](#).

Objevy Bretholzovy/VIII

< [Objevy Bretholzovy](#)

Objevy Bretholzovy *Josef Pekař*

[◀VII](#)

VIII

[IX▶](#)

Na bojovné thesi, že vznik městského stavu a autonomní obce městské i vesnické vůbec je v českých zemích dílem starousedlého národa markomanského, je kniha Bretholzova vybudována. To znamená, že vývoj poměrů sociálních a národnostních v zemi je v ní pojat tak, aby byl ve shodě se základní ideí její. Znamená to ovšem zároveň, že zřítily-li se, jak jsme poznali, nosné pilíře markomanského paláce Bretholzova v trosky, že s nimi padá vše, co mělo budovu doceliti a okrášliti. Přes to nebude se škodou, dotkneme-li se krátce metody, ceny a významu Bretholzovy práce i v otázkách vedlejších.

Všimněme si na příklad Bretholzova názoru o národnostní povaze české šlechty. Stačí citovati slovně jen větu: „Že v době Přemyslovců mělo německví z počátku převahu zejména ve vyšší šlechtě, vyplývá z toho, že jména hradů a zámků, na nichž tito velmoži seděli, jsou až do 13.—14. století většinou německá“ — abychom zase postihli *falsátora* při práci. Neboť čtouce dále, vidíme, že nejde o omyl nebo přepsání: čteme, že i německé nápisy při nástěnných malbách v některých českých zámcích 14. století jsou důkazem pro *starodávnou* existenci německé šlechty v zemi, kterou lze *prý* i z *Kosmy* a jiných pramenů dokázati. A právě tito (rozuměj: němečtí) šlechticů pání, vládnoucí největšími úřady a panstvími, měli rozhodující vliv na politiku českých *věvod* a králů; v 13. století pak, jsouce „kaisertreu und deutsch gesinnt“, vystoupili rozhodně proti králi svému ve prospěch císaře a říše...

Možno napsati zase: co věta, to *klam*, a na jednom klamu je zbudován klam druhý. Je zajisté faktem nesporným, že rytířské hrady naší šlechty i s jejich německými jmény nebo jinými známkami německého vlivu kulturního vznikaly teprve od 13. století a že tedy nemohou dokazovat nic pro dobu starší. Před 13. stoletím žádných hradů panských a tedy také žádných s německými jmény u nás nebylo; padělačská macha Bretholzova je tu stejně nerozpačitá jako na jiném místě, kde uvádějí svědectví, že počátkem 14. století mluvilo se v českých městech víc německy než česky, dodává: „není žádného důvodu (!), abychom neměli za to, že toto všestranné rozšíření Německta po celé zemi platí i *pro dřívější staletí*“. Opakuji, že je faktem nesporným, že obec svobodných Čechů (a ta byla vlastní základnou pozdější české šlechtické společnosti pánů a vladyk) jeví se od počátku historického života našeho národa přirozeně slovanskou, že teprve od druhé polovice 12. století vnikají do této slovanské společnosti šlechtické některé čeledi německého původu, že působením mravů a mód rytířských, od té doby valem zemi zaplavujících, poněmčuje se, aspoň na venek, velká část šlechty české, zejména z rodin panských. Vrchol toho zněmčení šlechty a dvora náleží do doby Václava I. až II. — byla to kritická chvíle našich dějin, neboť v té době také vstupoval do země mocným proudem německý sedlák a německý měšťan; nebezpečí, aby to vše neskončilo se jako ve Slezsku, bylo nemalé. Že naše vyšší šlechta (neboť masa šlechty nižší mohla býti sotva vážně německvím ohrožena) přes svá německá jména uvědomila si znenáhla své češství, že ji od smrti Přemysla II. čím dál tím hojněji postihujeme v táboře národně uvědoměném, protiněmeckém, až konečně pozorujeme, že se naskrz počestila i šlechta, která byla opravdu německého původu (na příklad Markvartici) — to vše je důkazem, že zněmčení naší šlechty v 13. století bylo jen vnější, módní, podobné zfrancouzštění šlechty německé v 18. století. K obratu přispěla nepochybně i žárlivost šlechty na rostoucí moc a bohatství německých měst i nespokojenost se zadáváním lén a důchodů zemských cizím šlechticům německým. Jak může odborný historik, píšící již několikátou přehlednou práci o českých dějinách této doby, tato fakta zvrátit v *opak*, jak může napsati, že česká šlechta byla „většinou německá“, jak může klamati čtenáře výklady, že byla věrně císařskyněmecká, nebo zamlčeti, že právě z té šlechty s německými jmény nebo opravdu německého původu vyšli nejproslulejší Němcobijci z let od roku 1278 počínajíc — je

Údaje o textu	
Titulek:	Objevy Bretholzovy
Podtitulek:	Čili od které doby sedí Němci v naší vlasti [VIII]
Autor:	<u>Josef Pekař</u>
Zdroj:	Postavy a problémy českých dějin
Vydáno:	Praha : nakladatelství Vyšehrad, 1990
ISBN:	<u>80-7021-057-5</u>
Licence:	 <u>PD old 70</u>

vysvětlitelno jen mravní nerozpačitostí práce, kterou se obíráme. Neboť Bretholzovým cílem, jak bylo pověděno, zůstává v podstatě vypočítat čtenáři české dějiny tak, aby bylo zřejmo, že Němec je pán od počátku a Čech rab od počátku. Připustil-li autor, že toto pravidlo má jisté výjimky ve prospěch Čechů, považoval to jistě za důkaz své „objektivnosti“.

Je vůbec zajímavé sledovat, jak česká historie, viděná Bretholzem, rozchází se diametrálně s historií skutečnou. Pomiňme mlčením jeho stranné výklady o poměru Čech a Čechů k říši (Čechy prý byly nejšťastnější, když se přimkli s důvěrou k Německu atd.) a všimněme si jen jeho poměru ke králi Přemyslovi Otakarovi II. Každý jiný Němec by se zmínil o tom, jak Dalimil rozželel se nad šlechtyným králem, že odvrátil se od Čechů a počal ploditi Němce v zemi, každý jiný německý autor uvedl by, jak tento český stesk předělal německý překladatel Dalimila v nadšenou chválu a jak jiný soudobý veršovec německý zanechal nám opravdovou báseň, vzrušený, mocně působivý výkřik bolu nad smrtí skvělého krále, který byl pýchou Německva... Vše to odhodlal se Bretholz mlčky odkopnout stranou — neboť podle něho žádné kolonisace Čech z ciziny nebylo, Přemysl II. nemohl býti jejím fedrovatelem, ustavení německých měst vyšlo z iniciativy starousedlých Markomanů a nikoli z podpory nebo popudu českých králů. Aby z vědomí čtenáře vypudil dokonale jakoukoli vzpomínku na velkého podpůrce německé kolonisace, líčí Přemysla II. jen jako „popského krále“, ani vojensky se zvlášť nevyznamenavšího, ano dokonce jako odesílatele onoho pověstného listu ke knížatům polským, jímž volá je roku 1278 na pomoc proti Rudolfovi Habsburskému, na pomoc na nejdůležitější frontu slovanskou „proti nenasytným chřtánům německým“. Krátce: raději z něho udělá uvědomělého Slovana — vládnoucího ovšem státu, v němž (jak víme) byla prý většina šlechty německá a věrně oddaná císaři a říši. Divím se jen, že chybí poslední závěr těchto myšlenek. Ten by zněl asi, že na Moravském Poli zbavila se většina z Němců se skládající, krále smýšlením Čecha a Slovana s pomocí prvního krále německého z rodu Habsburků...

A podobnou prapodivnou anomálii najdete u Bretholze, chcete-li postihnout jeho názor na *vývoj národnostních poměrů* v našich zemích vůbec. Jak již víme, chce nás Bretholz donutiti, abychom uvěřili v zázračný stav, v němž žili v pokoji a míru od staletí vedle sebe v naší zemi národ český s národem markomanským, event. kvádkým. Češi našli prý místa a účasti v městech Markomany založených, sporu národního prý v městech až do doby husitské vůbec nebylo, Dalimil prý nenáviděl jen zahraniční Němce. Co Čechy (rozuměj Čechy i Markomany) proti cizincům tak popudilo, bylo teprv řádění Braniborců v zemi po roku 1278, proto prý roku 1310 musil nový král Jan zavázati se šlechtě, že neudělí úřadu v zemi cizincům. Proti domácím Němcům se však tato žádost neobracela... Čtenář, jenž měl v rukou verše Dalimilovy, že to vše je pohádka pro děti; čtenář lépe zpravený ví i z jiných pramenů, jak v městech, ovládaných Němci, probouzel se znenáhla během 14. století národnostní boj, jak projevil se rozličně i jinak v české společnosti, jak posléze vzplanul i na universitě. Ale ničeho o tom nevíme z knihy Bretholzovy — ovšem ani slova o onom snad nejzajímavějším útoku na Němce a Německvo, jež nejmenovaný český pán sepsal pro císaře Karla nebo krále Václava, aby v něm národohospodářské a politické škody, jež neúnavné Německvo způsobuje zemi i říši, vysvětlil takřka tím, že Němci jsou národem *původu* nesvobodného, *služebného*. Jakým způsobem, tážeme se po tom všem, vysvětlí nám Bretholz, nenalézající žádného národnostního konfliktu v Čechách 14. století, vznik a význam *dekretu Kutnohorského*? Toho dekretu, vydaného r. 1409 římským a českým králem a vyhlašujícího, že německý národ nemá *žádného práva obyvatelského v zemi* a že jedině Čechové jsou spravedlivými dědici království?

Odpověď je zajímavá: Bretholz nevysvětluje toho, pokud vidím *žádným* způsobem! Dekret zajisté pronáší způsobem takřka slavnostním zásadu, která je *bezvýhradným popřením Bretholzovy základní these*, zvrácením i odsouzením theorie o tisíciletém právu obyvatelském německého kmene v zemi české, o jeho prastarém právu sebeurčení — a Bretholz nenalézá slova vysvětlení, jak, se zřetelem k jeho výkladu o národnostní situaci v zemi, mohlo k tomuto rozhodnutí dojít! Neuvědomuje si slovem, že dekret sám je protestem proti myšlence, již vyplnil svou knihu, ano nepokouší se ani zachrániti situaci výkladem, že dekretem začíná období nové, snad období protiněmeckého útisku. Bretholz zmínil se na jiném místě své knihy, že prý teprve náboženské nenávisti, vzbuzené husitstvím, zplodily protiněmecký boj v zemi — ale vskutku ani touto, třebas věcně nesprávnou myšlenkou nevysvětluje katastrofy, kterou pro právní byt Němců v zemi znamenají slova dekretu Kutnohorského.

Souvisí-li podivný fakt ten jen s letmou povrchností, s kterou dopisoval poslední kapitulu, obírající se dobou Husovou, může to přispěti také ke charakteristice jeho knihy. Vznik a povaha mocného hnutí opravného, v jehož středu stojí postava Husova, jsou zachyceny Bretholzem jen zcela vnějšně, beze všeho pokusu přiblížit ducha hnutí porozumění čtenářovu. Bretholz musil ovšem na počátku své knihy věnovati přes deset stran velikosti českých dějin v době markomanské, v době, kdy se v starořímském senátě mluvilo poprvé o českém králi, rozuměj Marbudovi, o tom Marbudovi, který měl 70 000 mužů tělesné stráže z pěchoty a 4 000 z jízdy... Zdá se pak, že Bretholz tomu všemu věří doopravdy

Citováno z „https://cs.wikisource.org/w/index.php?title=Objevy_Bretholzovy/VIII&oldid=41288“

Stránka byla naposledy editována 21. 1. 2010 v 08:42.

Text je dostupný podlicencí [Creative Commons Uveďte autora – Zachovejte licenci](#) případně za dalších podmínek. Podrobnosti naleznete na stránce [Podmínky užití](#).

Objevy Bretholzovy/IX

< [Objevy Bretholzovy](#)

Objevy Bretholzovy

Josef Pekař

◀VIII

IX

Kniha Bretholzova netají se tím, že chce být *zbraní v boji politickém*, v boji o politické sebeurčení německého národa v našem státě. Argumentace její o prastarých právech a svobodách germánských Markomanů v naší vlasti navazuje přímo na slova Masarykova poselství z 22. prosince 1918, že Němci původně přišli do země jako *emigranti a kolonisté* a že to musí mít vliv i na jejich státoprávní postavení na rozdíl od Čechů, kteří tento stát vybudovali. Mám za to, že o politické oportunitě projevu možno pronést rozličná mínění; fakt, že Němci jsou v zemi naší kolonisty, je jak víme, povýšen nad veškerou pochybnost. Ale nač třeba položit důraz, je po mém soudu to, že Bertold Bretholz německé úsilí *kompromitoval*, snaže se pravdu převrátit v nepravdu a činit vše možné, aby německá vůle politická opřela se místo o reálná fakta o pouhý *fantóm*, jenž musí rozpadnout se vniveč při první kritické zkoušce. Jeho jméno bylo dosti vědecky závažné, aby svedlo vůdce německé politiky.

aby uvěřili v jeho bajky; na straně české musila, jak přirozeno, zřejmá nehoráznost Bretholzovy theorie budit rozhořčení. Kniha Bretholzova, buď jak buď, není myšlena jako prostředek k smíru nebo zmírnění národněpolitických protiv v zemi, nýbrž jako *nástroj boje*. Bretholz musil si být dobře vědom, že jeho vývody o starodávné panské německé svobodě a převaze a o české nesvobodě a závislosti, vývody stejně lehkomyšlné jako směle pravdě bijící v tvář, musí se všim, co s tím souvisí, zjištit a rozšířit otevřené rány národnostního napětí. Že se muž jeho vědecké minulosti a veřejného postavení k tomu propůjčil, aby fantastickými výmysly *sil nesvár v zemi*, v tom vidím hlavní vinu jeho.

A že politická veřejnost německá si tak naráz bojovnou theorii Bretholzovu osvojila (mám na mysli zejména článek *Lodgmanův*), prozrazuje, s jak ukvapeným radikalismem se provozuje u nás politika. Neboť naši Němci měli dostatek příležitosti informovat se o ceně vývodů Bretholzových u autority nepochybné kompetence i národní spolehlivosti — u profesora *Zychy*, do nedávna učitele právních dějin na pražské německé universitě a k tomu předsedy německé národní rady. *Zycha* byl ve dvou knihách vysoké ceny vědecké prostudoval právní základy a formy německé kolonisace v českých zemích; resultát mnohaleté práce jeho, doplňování i pracemi jeho žáků, byl zásadním popřením výmyslů Bretholzových. Ale jak jsme poznali, hájkoviny Bretholzovy nabyly u politických vůdců větší obliby než pravdy *Zychovy*. Ani Karel *Beer*, tuším ze žáků *Zychových*, jenž vydal loni v Liberci malou populární *Geschichte Böhmens* (se zvláštním zřetelem k dějinám Němců v Čechách), nechce vědět nic o teoriích Bretholzových. *Beer* užívá také argumentů dějinných k podpoře národní snahy v přítomnosti — český čtenář může posoudit sám, zda Bretholzova metoda či *Beerova* metoda je účinnější. *Beer* praví asi: Ano, jsme kolonisté, ale *nejsme vetřelci*. Přišli jsme sem *voláni* českými králi, přišli jsme, abychom těžkou prací obrátili neúrodné dosud kraje v půdu kulturní, abychom otevřeli doly na drahý kov, založili města a vsi se svobodnějším obyvatelstvem, povznegli řemesla a obchod. Jsou celé okresy v české zemi, kde jsme prvými osadníky. Neupíráme Čechům, že jsou historickým národem země a tvůrci českého státu, ale máme v hospodářském, kulturním a často i politickém vývoji země účast takovou, že máme nárok, aby se o naší národní državě rozhodovalo spravedlivě a s rozvahou... Vzpomeňme, že bylo to právě slovo „*voláni*“ od českých knížat“, jež Bretholz se snažil zaklnouti mermomocí do nehlubších pekel. *Beerovi* je totéž slovo nejúčinnější zbraní jeho argumentace.

Studie *Zychovy* byly sympatickými doklady německé kulturní součinnosti na domácí hrouď; knihu Bretholzovu by mohl český straník využít jako ukázkou německé kulturní méněcennosti. Neboť ona je dnes v našem prostředí již *anachronismem*. V době před 50 —100 lety libovala si věda česká (jako ostatek i německá), aspoň v nejednom plodu svém, aby postihla a dokázala rozličné podivné souvislosti nebo pravdy, které hověly jejímu národnímu ideálu. Od založení české university a od zasažení výchovného vlivu *Gollova*

Údaje o textu	
Titulek:	Objevy Bretholzovy
Podtitulek:	Čili od které doby sedí Němci v naší vlasti [IX]
Autor:	<u>Josef Pekař</u>
Zdroj:	Postavy a problémy českých dějin
Vydáno:	Praha : nakladatelství Vyšehrad, 1990
ISBN:	<u>80-7021-057-5</u>
Licence:	 PD old 70

usilovali historikové naši, aby se vypořádali dokonale s omyly starší školy, nerozpakující se již popíratí vlivy německého západu na český vývoj národní, ano vyhledávající je přímo. Byli v tom tuším horlivější než Němci sami, kteří ku podivu pomalu dospívají k přesvědčení, že čím se stali, stali se také především vzorem a vlivem pokročilejší ciziny. Ale i *Palacký* byl dalek toho, aby popíral vlivy německé, kde je poznal; jemu zajisté nebyl hlavním obsahem českého dějinstva (jak Bretholz, zas proti pravdě, předstírá), *boj s Němectvem*, nýbrž *Palacký* formuloval to tak, že dějiny české zakládají se „na sporu s Němectvem, čili na pojmání a zamítání spůsobův a řádův německých od Čechů“, na sporu, jež jindy vymezil slovy „stýkání a potýkání“, „vzájemné pronikání“, „přemáhání a zažívání rozmanité cizoty“. To pak považoval za *nutné a prospěšné* pro náš vývoj kulturní, nezamlčuje ani, že stránka česká obapolného vlivu toho byla více trpná než činná. A byl to *Palacký*, jenž pronesl památná slova: Neoddal jsem se historii, abych ji z německých pazourů vytrhl, ale abych ji v pravdě její poznal, padni komu padni! Krátce: ve *vědeckém* prostředí českém práce rázu poslední knihy Bretholzovy by byla zcela nemožná. A vyšla-li by z rukou méně významných přece, dostalo by se jí jistě v zápětí zaslouženého odmítnutí.

Může-li dnes brněnský Tagesbote (15. ledna) citovati několik úsudků německých historiků, pochvalujících si knihu Bretholzovu, není to důkaz, že Bretholz má pravdu — takový důkaz se *nikomu a nikdy* podařiti nemůže! — nýbrž je to důkaz, jak zpolitisovali se přemnozí němečtí historikové v letech katastrofy a jak žalostně podlehla jejich povinnost k pravdě zaujetí národně-politickému. Dokladem je tu i posmrtný svazek díla *Hauckova* s jeho kapitolou o českém husitství. I když počítáme s tím, že velká většina německých badatelů nezná našich dějin, aby bez velkých studií utvořila si vlastní úsudek, i když počítáme s váhou jména Bretholzova ze starších dob — stačí přece přechít si v Tagesbotu citovaný posudek starého *J. Losertha*, který se o české dějiny nejednou prací zasloužil, abys s podivem postihl smysl jeho: nelze se s tím sice všude ztotožniti, ale je to dobře, že to Bretholz udělal v pramenech jsou (prý) opory pro to „a politickému postavení Němců v zemích sudetských může to jen prospěti...“ Jak žalostným omylem je i závěr tohoto projevu, bylo již vyloženo. Jsem zvědav na další úsudky a výroky německé vědy o knize Bretholzově. Můžeme býti naprosto klidní — ponese-li se tyto úsudky v duchu dobrých zdání citovaných Tagesbotem, bude to jen hanba německé vědy.

Vím ovšem, že mé kritické stati vyzní na prázdno především u Bretholze samého. Bretholz napsal, že by prof. *Zycha* byl musil svou knihu z r. 1912 o právním vývoji Prahy dáti do stoupy, kdyby měl přikloniti se k stanovisku jeho. Tedy *Zycha* (podle Bretholze) nemohl vzdáti čest pravdě proto, že se byl již dříve vyslovil v jiném směru. Je-li Bretholzovo nazírání na povahu vědeckého přesvědčení vesměs tohoto druhu, nemohu se ovšem oddávati naději, že se Bretholz odhodlá dáti po mé kritice *dvě* své knihy do stoupy. Také prof. *Šusta* napsal r. 1913 klidný, podrobný a působivý, *ovšem* rozhodně odmítavý rozbor první knihy Bretholzovy (mohl jsem ho leckde užiti s prospěchem) — Bretholz naň vůbec nereagoval a v druhé knize zašel ve svých fantasiích ještě dále. Jak zbavil se Bretholz věcné a pěkné kritiky *Vojtíškovy*, jak odpověděl *Urbánkovi*, píšícímu se zvláštní umírněností, je známo těm, kteří boj sledovali. Dovedu si tedy představit, jaké asi povahy bude Bretholzova odpověď na mou adresu. Na jednu pravdě podobnou část jeho repliky odpovím ihned. Bude-li Bretholz protestovati proti přikrostiti mého úsudku, proti vracejícím se charakteristikám metody jeho à la padělek nebo kombinovaný klam, prohlašuji předem, že všechny tyto výrazy, jakož i zmínky o hájkovině a srovnání práce Bretholzovy s padělanými Rukopisy jsou *věcně*, jak jsem i ukázal, *plně oprávněné*. Bylo se mi přemoci nejednou, abych neužil výrazu ostřejšího. Neboť kniha Bretholzova musí rozhořčiti badatele tím více, čím lépe se s ní seznámí, musí rozhořčiti již proto, že psána je autorem odborně vědecky vyškoleným. A musí indignovati každého, kdo žádá od vědecké práce neobmezenou úctu k pravdě, i každého, kdo naučil se nenáviděti tykdo strannými pamflety rozsévají a prohlubují národnostní spory v naší vlasti.

Citováno z https://cs.wikisource.org/w/index.php?title=Objevy_Bretholzovy/IX&oldid=40662

Stránka byla naposledy editována 10. 1. 2010 v 18:13.

Text je dostupný pod licencí [Creative Commons Uveďte autora – Zachovejte licenci](#) případně za dalších podmínek. Podrobnosti naleznete na stránce [Podmínky užití](#).